

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal

E-ISSN: 2602-3792

Haziran/ June 2021/ 5 (2): ss-pp 134-172

**Diyamet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları ve
Başyazılarda Yer Verilen Kur'an Ayetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler**

Some Evaluations on the Agenda Topics of Diyanet Monthly Magazine and
its Editorials/Main Articles, and Qur'an Verses Included in the Main Articles

Cenkşu Üçer

Prof. Dr., AYBÜ, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü
Prof. Dr., AYBU, Faculty of Islamic Studies, Dept. of Basic Islamic Studies
Ankara/Türkiye, cenksu.ucer@ybu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9874-2990>

Hatice Kübra Çelebi

AYBU, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Bölümü
AYBU, Institute of Social Sciences, Dept. of Basic Islamic Studies
haticekubracelebi38@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2019-1919>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Derleme Makalesi / Review Article

Geliş Tarihi / Date Received: 11 Mart/ March 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 7 Haziran/ June 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/15 June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz- Haziran/ Summer-June

DOI: 10.46595/jad.894936

Cite as / Atıf: Üçer, Cenksu-Çelebi, H. Kübra. "Diyamet Aylık Dergi ile Başyazılarının Gündem Konuları ve Başyazılarda Yer Verilen Kur'an Ayetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Journal of Analytic Divinity*, 5/2 (June 2021): 134-172.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Copyright © Published by Özcan Güngör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies, Ankara-Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Bu çalışma Diyanet Aylık Dergi ve Başyazılarının gündem konularını ve Başyazılarda yer verilen Kur'an ayetleri konusunu ele almaktadır. Kanun'un Diyanet İşleri Başkanlığı'na yüklediği görevlerden biri toplumu din konusunda aydınlatmaktır. Başkanlık bu görevini vaaz, hutbe, cami dersleri gibi cami içi; Kur'an kursları, irşat ekipleri, cezaevi vaazları, seminerler, konferanslar, sempozyumlar ve yayın hizmetleri gibi cami dışı din hizmetleri aracılığıyla yerine getirmektedir. Bu hizmetlerin en önemlilerinden biri şüphesiz dini yayınlardır. Başkanlık dini yayınları basılı ve süreli yayınlar, takvim, radyo ve Tv, dijital ve sosyal medya yayınları şeklinde çeşitlendirerek sürdürmektedir. Süreli yayınlar ise Aylık Dergi, Çocuk Dergisi, Aile Dergisi, İlmi Dergi kategorilerinde devam etmektedir.

1991'den bugüne yayın hayatında olan Diyanet Aylık Dergi süreli yayın faaliyetlerinin önemli bir unsurudur. Başkanlığın topluma vermek istediği mesajı en güçlü şekilde Diyanet İşleri Başkanı'nun dilinden verdiği hususunda şüphe yoktur. Diyanet Aylık Dergide Başyazılar bizzat Diyanet İşleri Başkanı'nun topluma mesajını içermektedir. Başkanlık yürüttüğü hizmetlerde dinin ana kaynaklarına dayandığı hususunu vurguyla ifade etmektedir. Bu itibarla bu çalışmada, Diyanet Aylık Dergi ve Başyazılarının gündem konuları ve Başyazılarda Kur'an ayetlerine nasıl yer verildiği ele alınmaktadır. Konu Diyanet Aylık Dergi ve Başyazı gündem konularının daha çok Kanun'un Başkanlığa verdiği yükümlülüklerle göre tasnif edilmesi ve bu yazılarda hangi ayetlere yer verildiği üzerinde durularak işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Aylık Dergi, Başyazılar, Kur'an

Abstract

This study deals with the agenda topics of Diyanet Monthly Magazine and its editorials/main articles, and Qur'an Verses included in the main articles. One of the duties imposed by the Law on the Presidency of Religious Affairs is to enlighten the society on religion. The Presidency fulfils this task through religious services in mosques such as sermons and mosque lessons and outside of the mosque, such as courses, guidance teams, prison sermons, seminars, conferences, symposiums and broadcasting services. One of the most important of these services is undoubtedly religious publications. The Presidency continues by diversifying religious publications as print and periodicals, calendar, radio and TV, digital and social media broadcasts. Periodicals continue in Monthly Magazine, Children's Magazine, Family Magazine, Scientific Magazine categories.

Diyanet Monthly Magazine, which has been published since 1991, is an important element of periodical activities. There is no doubt that the Presidency conveys the message, it wants to convey to the society in the strongest way, in the word of the President of Religious Affairs. Editorials/Main Articles in the Diyanet Monthly Magazine contain the message of the President of Religious Affairs to the public. The Presidency of Religious Affairs emphasizes in its services the fact that religion is based on its main sources. In this study, it is discussed the agenda topics of Diyanet Monthly Magazine and its editorials/main articles and how Quran verses are included in Editorials/Main Articles of Diyanet Monthly Magazine. The subject has been processed by classifying the agenda topics of Diyanet monthly and its editorials/main articles according to the obligations imposed by the Law on the Presidency of Religious Affairs and by giving point to which verses of Quran are placed in these articles.

Keywords: The Presidency of Religious Affairs, Diyanet Monthly Magazine, Editorials/Main Articles, Quran Verses.

Giriş

Bu çalışma Diyanet Aylık Dergi ve Başyazılarının gündem konularını ve Başyazılarda yer verilen Kur'an ayetleri konusunu ele alarak bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşundan bugüne ilgili kanun maddeleri süreç içerisinde Başkanlığa İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütme ve ibadet yerlerini yönetme görevlerinin yanı sıra toplumu din konusunda aydınlatma görevini de yüklemiştir.¹ Başkanlık, kurulduğu tarihten bugünlere toplumu din konusunda aydınlatma görevini vaaz, hutbe, cami dersleri gibi cami içi; dini soruları cevaplandırma, Kur'an kursları, cezaevi vaazları, seminerler, konferanslar, sempozyumlar ve yayın hizmetleri gibi cami dışı din hizmetleri vb. farklı unsurlar aracılığıyla yerine getirmektedir.

Toplumu din konusunda aydınlatma çerçevesinde yürüttüğü hizmetlerin en önemlilerinden biri şüphesiz dini yayınlardır. Başkanlık dini yayın alanındaki hizmetlerini basılı ve süreli yayımlar, takvim, radyo ve televizyon, dijital ve sosyal medya yayınları şeklinde çeşitlendirerek sürdürmektedir.² Süreli yayımlar ise bugün itibarıyla Aylık Dergi, Çocuk Dergisi, Aile Dergisi, İlmi Dergi, Arapça İlmi Dergi, Geçerken, Cim Dergisi olmak üzere yayımlanmaya devam etmektedir.³

1991'den bugüne yayın hayatında olan Diyanet Aylık Dergi, süreli yayım faaliyetlerinin önemli bir parçasıdır. Diyanet Aylık Dergi gündemli olarak yayım faaliyetlerini sürdürmektedir. Başkanlığın topluma vermek istediği mesajı en güçlü şekilde Diyanet İşleri Başkanı'nun dilinden verdiği düşünülebilir. Diyanet Aylık Dergide yer alan Başyazılar Diyanet İşleri Başkanları'na ait yazılardır. Diyanet Aylık Dergi Başyazılarının Diyanet İşleri Başkanı'nun topluma vermek istediği mesajları içerdiğinde şüphe yoktur.

Kur'an-ı Kerim hiç şüphesiz tarih boyunca gerek dini ve sosyo-kültürel hayat gerek ilmi disiplinler gerek mezhebi ve meşrebi yapılar açısından Müslümanlar nezdinde ana müracaat kaynağıdır. Başkanlık da yürüttüğü hizmetlerde "dinin iki ana kaynağı Kur'an (Kitap) ve Sünnet'e dayandığı" hususunu vurguyla ifade etmektedir.⁴ Araştırma ve yayım etiği kuralları doğrultusunda yürütülen bu çalışmada, Diyanet Aylık Dergi ve Başyazılarının gündem konuları ve Başyazılarda Kur'an ayetlerine nasıl yer verildiği ele alınmakta, Başkanlığın topluma vermek istediği mesaj hakkında bazı değerlendirmeler yapılmaktadır. Konu Diyanet Aylık Dergi ve Başyazı gündem konularının daha çok ilgili kanunların Başkanlığa verdiği yükümlülükler göre iman esasları ve inanç konuları, ibadetler, ahlak, birlik ve beraberlik, -her ne kadar bu başlık altında yer verilen konular

¹Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı Tarihçe-Teşkilat-Hizmet ve Faaliyetler (1924-1997) (Ankara: 1999), 21-48.

² Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü" (Erişim 23 Ocak 2021). Bu çeşitliliğin gerekçesi hakkında bkz. Mehmet Görmez, "Sesli ve Görüntülü Yayıncılık Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı", *II. Uluslararası Dinî Yayınlar Kongresi, Sesli - Görüntülü Dinî Yayıncılık* (Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005), 35.

³ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Süreli Yayınlar ve Kütüphaneler Daire Başkanlığı" (Erişim 23 Ocak 2021).

⁴ "Temel İlke ve Hedefler", Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) (Erişim 23 Ocak 2021).

ahlak genel başlığında yer alabilecek mahiyette olsa da önemine binaen- dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konular çerçevesinde tasnif edilmesi ve Başyazılarda hangi ayetlere yer verildiği üzerinde durularak işlenmiştir.

1. Diyanet İşleri Başkanlığı: Kuruluş ve Kısa Tarihçe

Diyanet İşleri Başkanlığının kuruluşu ve tarihçesine dini yayın olgusunu dikkate alarak kısaca göz atmak konu akışımız açısından faydalı olacaktır. Kurulduğu 1924 yılından bu yana Diyanet İşleri Başkanlığının kanunla belirlenmiş olan "İslam Dininin inançları ve ibadetleri ile ilgili işleri yürütmek ve ibadet yerlerini yönetmek" görevinin yanına zaman içerisinde "ahlak esasları" ibaresi ve "din konusunda toplumu aydınlatmak" görevi de ilave edilmiştir. Zira Diyanet İşleri Reisliğinin 03 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı "Şeriye ve Evkâf ve Erkânı Harbiye Umumiye Vekâletlerinin İlgasına Dair" Kuruluş Kanunu'nda "İslam Dininin inançları ve ibadet esasları ile ilgili işleri yürütmek ve ibadet yerlerini yönetmek" görevleri yer almasına rağmen "ahlak esasları" ve "din konusunda toplumu aydınlatmak" görevi zikredilmemiştir.⁵ İlgili Kanun'un 1. maddesi şu şekildedir: "Türkiye Cumhuriyeti'nde muamelât-ı nâsa dair olan ahkâmın teşri ve infazı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkil ettiği Hükûmete ait olup dini mübini İslâm'ın bundan maada itikadat ve ibadeta dair bütün ahkâm ve mesâilinin tedviri ve müessesatı diniyenin idaresi için Cumhuriyet'in makarrında bir Diyanet İşleri Reisliği makamı tesis edilmiştir."⁶

Kurumun adı, 23.03.1950 tarihinde kabul edilen ve kurum hakkında mevcut birimlerin yeniden yapılandırılması ve isimlendirilmesi ve yeni bir takım birimler ve görevler eklenmesini muhtevî 5634 sayılı Kanun ile Diyanet İşleri Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. 1961 Anayasası'nın 154. maddesiyle "genel idare" içerisinde kendisine yer verilen Başkanlığın, 1982 Anayasası'nın 136. maddesinde de bu statüsü devam ettirilmiştir.⁷

1961 Anayasası'nın 154. maddesinde atfı yapılan Başkanlığın 633 sayılı Özel Kanunu, 22.06.1965 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Kanun'la Başkanlığın görevleri bugünkü halini almış ve 1924'teki görevlerine ilaveten "ahlak" ibaresi⁸ ve "toplumu din konusunda aydınlatma" hükmüne de yer verilerek şu şekilde düzenlenmiştir: "İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve

⁵ 429 sayılı Kuruluş Kanunu'nda zikredilmeyen ve kanun maddesinde ancak 1965 tarihinde kabul edilen 633 sayılı Kanun'la yer alan "toplumu din konusunda aydınlatma" görevi, aslında 2800 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun gereğince çıkarılan 11 Teşrinisani 1937 tarihli ve 7647 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilâtı'nın Vazifelerini Gösterir Nizamname'de yer almıştır. İftar Gözaydın, *Diyanet Türkiye Cumhuriyeti'nde Dinin Tanzimi* (İstanbul: İletişim, 2009), 113.

⁶ *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*, 21; Nihat Aytürk vd., "Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Tarihçesi", *Diyanet İlmî Dergi* 15/1 (1989), 31. Söz konusu Kanun metninin Şeriye ve Evkâf Vekâleti'nden Başkanlığa geçiş açısından ne anlama geldiği hakkında bk. Gözaydın, *Diyanet*, 15-16, 59-62.

⁷ *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*, 21-25, 34-36; Nihat Aytürk vd., "Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Tarihçesi", 32-33; Niyazi Akyüz vd., "Din İşlerinde Özgün Türk Deneyimi Diyanet'in Kurumsal Kimliği ve Güncel Değerlendirmeler", *Dinî Araştırmalar* 9/25 (2006), 33-37.

⁸ İsmail Kara, "Din ile Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 39-40.

ibadet yerlerini yönetmek üzere Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.”⁹

154. maddesinde “Genel idare içerisinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.” ifadeleriyle 1961 Anayasası’nda yer verilen Başkanlığa,¹⁰ 1982 Anayasası’nda da yer verilmiş ve ilgili Anayasa’nın 136. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir: “Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.”¹¹ 1982 Anayasası’nda Başkanlığın görev şekli ve amaçları daha genişletilip belirginleştirilerek kurumun “laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek” hizmetlerini yürüteceği hükme bağlanmıştır.¹²

Bu çalışmada konu, Kanun’la Başkanlığa verilen söz konusu çerçeve dikkate alınarak işlenmeye gayret edilmiştir.¹³

2. Dini Yayınlar

Başkanlığın Kanun’un kendisine yüklediği “din konusunda toplumu aydınlatma” görevini yerine getirirken vaaz, hutbe, dini soruları cevaplandırma, cami dersleri, seminerler, konferanslar vb. unsurlara ilaveten kurulduğu yıllardan bu günlere yürüttüğü yayın faaliyetini de etkin bir şekilde kullanmaya çalıştığında şüphe yoktur.¹⁴ Nitekim Kuruluş Kanunu’nda toplumu din konusunda aydınlatma ile ilgili herhangi bir görev tanımı bulunmasa da, gerek Başkanlığın kurulduğu 1924 yılına dair ilk bütçesi¹⁵ gerek 1925 yılına dair ikinci bütçesi ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan görüşmelerde¹⁶ Diyanet İşleri Başkanlığının dini eser telif etmesi gerektiği hakkında ileri sürülen görüşler¹⁷ konunun her dönem dikkat çeken bir husus olduğunu ortaya

⁹ Kanun’da yer alan “Başbakanlığa” ibaresi, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK’nin 141’inci maddesiyle “Cumhurbaşkanlığına” şeklinde değiştirilmiştir. 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun, m.1.

¹⁰ T.C. Anayasa (1961), *Resmî Gazete* 10859 (20.07.1961), Kanun No: 334, m. 154 (4653).

¹¹ T.C. Anayasa (1982), *Resmî Gazete* 17863 (Mükerrer) (09.11.1982), Kanun No: 2709, m. 136 (39).

¹² Başkanlık teşkilatı ile ilgili yapılan hukuki düzenlemeler hakkında bkz. Gözaydın, *Diyanet*, 62-88.

¹³ Diyanet İşleri Başkanlığının yayın politikasının bu çerçevede olduğuna dair bkz. Yüksel Salman, “Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Kadın”, *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi-Kadın Konulu Dini Yayınlar - Tebliğler-Müzakereler* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012) 399.

¹⁴ Salman, “Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Kadın”, 399.

¹⁵ Mehmet Bulut, “İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar”, *Diyanet İlmî Dergi* 28/1 (1992), 139-140.

¹⁶ Mehmet Bulut, “Diyanet İşleri Reisliği (Başkanlığı) 1341 (1925) Malî Yılı Bütçe Müzakereleri”, *Diyanet İlmî Dergi* 36/1 (2000), 102-125.

¹⁷ Bu görüşmelerde Diyanet İşleri Başkanlığınca Kur’an tefsiri ve hadis tercümeleleri yaptırılması için devlet bütçesinden özel kaynak ayrılması hususunu merkeze alan müzakereler yapılmıştır. Bulut, “Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar”, 140-143. Bütün bu müzakereler sonucunda Kur’an-ı Kerim’in ve Hadis-i Şeriflerin Türkçeye tercümesi ve tefsiri için bütçeye ödenek konulmuştur. Nitekim Elmalılı Hamdi Yazır’ın kaleme aldığı 9 ciltlik *Hakk Dini Kur’an Dili Yeni Meâllî Türkçe Tefsir* ve Ahmed Naim ve Prof. Dr. Kamil Miras’ın kaleme

koymaktadır. Burada Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduğunda, Osmanlı döneminin iki önemli kurumu olan Şeyhülislamlık ile Evkâf Nezâretinin bir nevi birleştirilmiş hali olarak tesis edilen Şeriye ve Evkâf Vekâletinin¹⁸ bünyesinde yer alan ve çalışma esasları bir Talimatnâme ile belirlenmiş bulunan Tetkikat ve Te'lifat-ı İslâmiye Heyetinin yürüttüğü çalışmaların¹⁹ söz konusu görüşmelere etki ettiğinde şüphe yoktur. Zira teşkilat yapısı ancak 1922 yılında oluşturulan Şeriye ve Evkâf Vekâletinin bünyesinde yer alan Tetkikat ve Te'lifat-ı İslâmiye Heyeti, Talimatnâmesi'nin yayımlandığı 12 Aralık 1922'den kaldırıldığı 3 Mart 1924 tarihine kadarki 15 aylık bir süre zarfında (özellikle 1923 yılında) 10 eser yayımlayarak önemli bir hizmet yürütmüştür.²⁰

1924 yılından 5634 sayılı Kanun'un çıkarıldığı 1950 yılına kadar²¹ Başkanlığın yayın hizmetleri, Zât İşleri Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Bu süreçte Başkanlığın *Elmalılı Tefsiri* ve *Tecrîd-i Sarîh Tercümesi* ile birlikte içlerinde Ahmed Hamdi Akseki tarafından kaleme alınan *Ahlak Derleri*, *Askere Din Kitabı*, *Ebedî Risâlet* gibi eserlerin yanı sıra *Riyâzû's-Sâlihîn*'in de bulunduğu toplam 30 kitap yayımladığı görülmektedir.²²

1951 yılında çıkarılan 5806 sayılı Kanun ile Başkanlık bünyesinde dini yayın işlerini yürütmek üzere Dini Yayınlar Döner Sermayesi faaliyete geçirilmiş, bu faaliyetler kapsamında 1951-1973 yılları arasında -sürelî yayınlar hariç- 144 kitap neşredilmiştir.²³ 1950 yılından itibaren Başkanlığın yayınları, kaynak eserler, ilmi eserler, halk kitapları, cep kitapları, çocuk kitapları, mesleki kitaplar, İslam ve Türk Büyükleri, edebi eserler ve sanat eserleri olmak üzere 9 ayrı kategoride yayımlanmıştır.²⁴

1965 yılında çıkarılan 633 sayılı Teşkilat Kanunu ile Din Hizmetleri ve Din Görevlilerini Olgunlaştırma Dairesi bünyesinde Derleme ve Yayın Müdürlüğüne yer

aldıkları 12 ciltlik *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi* adlı eserler bu gayretler sonucunda yayımlanmıştır. Bulut, "İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar", 149; İsmail Kara, "Cumhuriyet Dönemi Dinî Yayıncılığın Arka Plânı ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları", *Türkiye I. Dinî Yayınlar Kongresi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004), 27-28.

¹⁸ Ali Akyıldız, "Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/7.

¹⁹ Mehmet Bulut, "Şer'iye Vekâletinin Dinî Yayın Hizmetleri", *Diyanet İlmi Dergi* 30/1 (1994), 3-11.

²⁰ Bu eserler şunlardır: *İslâm Tarihi* (1. Kitap, M. Şemseddin, 1923), *el-Cevâb's-Sedîd fî Beyâni dîni't-Tevhîd* (İzmirli İsmail Hakkı, 1923), *Yeni İlm-i Kelâm* (İzmirli İsmail Hakkı, 1923), *İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahmeler* (Abdülaziz Çavuş, ter. Mehmet Akif, 1923), *Felsefe-i Ülâ/İsbât-ı Vâcib ve Ruh nazariyeleri* (M. Şemseddin, 1923), *Âsârü'l-Hamr* (Abdülaziz Çavuş, 1923), *Mebâdi-i Felsefeden İlm-i Ahlâk* (Ferid Kam, 1923), *Evcibetü fi'l-İslâm an Es'ileti'l-Ken'îseti'l-Ancilikaniyye* (Abdülaziz Çavuş, 1923), *Anglikan Kilisesine Cevap* (Abdülaziz Çavuş, ter. Mehmet Akif, 1923), *İslâm'da Tarih ve Müverrihler* (M. Şemseddin, 1923). Bulut, "Şer'iye Vekâletinin Dinî Yayın Hizmetleri", 12-14.

²¹ 2800 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun gereğince çıkarılan 11 Teşrinisani 1937 tarihli ve 7647 sayılı Diyanet İşleri Reisliği Teşkilâtı'nın Vazifelerini Gösterir Nizamname'nin 2. maddesinin (B) bendi gereği bu süreçte yayın hizmeti görevinin Müşâvere Heyeti'de verildiği görülmektedir. Gözaydın, *Diyanet*, 113-114. 23 Mart 1950 tarihli söz konusu madde ile Başkanlık merkez birimleri içinde bir müdür ve iki memurla Yayın Müdürlüğüne yer verilmiştir. Mehmet Bulut, "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 14.

²² Halit Güler, "Dinî Yayıncılık ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları". *Diyanet İlmi Dergi* 29/2 (1993), 35; Yayımlanan bu kitaplardan bazılarına dair bir iste için bkz. *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*, 693-694. Başkanlığın Kur'an-ı Kerim ile ilgili yaptığı yayın faaliyetleri hakkında bkz. Bayram Köseoğlu, "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an, Meal ve Tefsir ile İlgili Yayınları ve Kur'an Kültürümüze Katkısı", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2019) 818-833.

²³ Güler, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları", 35.

²⁴ Bu kategorilerde yayımlanan eserler hakkında bkz. *Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı*, 694-704.

verilmiştir. 18.07.1984 tarihli ve 8360 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na istinaden çıkarılan 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Başkanlığın ana hizmet birimleri arasında yerini almıştır.²⁵ 01.07.2010 tarihli ve 6002 sayılı "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" bağlamında Dini Yayınlar Daire Başkanlığı Genel Müdürlük statüsüne kavuşturulmuştur.²⁶

6002 sayılı Kanun ve 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nin 141'inci maddesiyle eklenen hükümlerle Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün görevleri şu şekilde tadat edilmiştir:

"1) Toplum din konusunda aydınlatmak amacıyla gerçek ve elektronik ortamda basılı, sesli ve görüntülü eserler hazırlamak, hazırlamak, bunları inceleyerek yayımlamak, süreli yayınlar yapmak ve gerektiğinde ücretsiz yayın dağıtmak, dini bakımdan daha teferruatlı incelenmesi gereken eserleri Din İşleri Yüksek Kurulunun olumlu görüşünü aldıktan sonra yayımlamak, kütüphane açmak.

2) Başkanlığın görev alanı ile ilgili konularda radyo ve televizyon yayını yapmak, radyo ve televizyonlarda yayınlanmak üzere programlar hazırlamak ve hazırlamak, bu konularda Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ve diğer yayın kuruluşları ile işbirliği yapmak ve gerektiğinde bu amaçla hizmet satın almak.

3) Yurt dışında yaşayan vatandaş, soydaş ve İslam dinine mensup topluluklara yönelik değişik dil ve lehçelerde yayınlar hazırlamak, hazırlamak ve gerektiğinde bunları ücretsiz dağıtmak."²⁷

Bugün itibariyle Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Kanun'un verdiği bu görevleri Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı, Dijital Yayınlar Daire Başkanlığı, Radyo ve Televizyon Daire Başkanlığı, Süreli Yayınlar ve Kütüphaneler Daire Başkanlığı, Yabancı Dil ve Lehçelerde Yayınlar Daire Başkanlığı, Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü şeklindeki alt birimleriyle yerine getirmektedir.²⁸

2.1. Süreli Yayın Olarak Diyanet Aylık Dergi

Süreli yayın hizmetini 1954 yılında "Reislik Mecmuası"²⁹ denemesiyle başlatan Diyanet İşleri Başkanlığı, bunu "Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüshası" adıyla 1956 yılında yayımlayarak -ki bu günümüzde İlmi Dergi ismiyle bilinen derginin ilk sayısı olarak kabul edilir- devam ettirmiş olsa da Başkanlığının sistematik süreli yayın hizmeti

²⁵ Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı, 456; Güler, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları", 36. İlgili Daire kurulduğu yıllarda Derleme ve Yayın Şubesi Müdürlüğü, Süreli Yayınlar Şubesi Müdürlüğü ve Kütüphane Şubesi Müdürlüğü olarak yapılandırılmıştır. Güler, "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları", 36.

²⁶ "Tanıtım", DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü".

²⁷ 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m.7, f.ç.

²⁸ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü", <https://diniyayinlar.diyenet.gov.tr>.

²⁹ Lamia Levent Abul, "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 28.

1961 yılında başlamıştır.³⁰ Başladığı tarihten bugüne Diyanet İlmi Dergi, Diyanet Aylık Dergi, Diyanet Çocuk Dergisi gibi neşredilmeye devam eden süreli yayınlarıyla beraber Haber Bülteni, Diyanet Avrupa, Çocuk Ek, Aile Ek gibi günümüzde devam etmeyen süreli yayınları da bulunan Başkanlık,³¹ bugün itibariyle süreli yayın hizmetini Aylık Dergi, Aile Dergisi, Cim Dergisi, Çocuk Dergisi, Geçerken, İlmi Dergi, Arapça İlmi Dergi aracılığıyla devam ettirmektedir.³²

Başkanlığın süreli yayınları arasında önemli bir yer tutan yayını şüphesiz Diyanet Aylık Dergidir. 1954 yılında yayımlanan "Reislik Mecmuası" ve 1956 yılında yayımlanan "Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüshası" nı, 1960 ve 1961 yıllarında yayımlanan "Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası" takip etmiştir. 1962 yılında "Diyanet Dergi" adıyla süreli yayın faaliyetini yürüten Başkanlık, 1991 yılına kadar bu faaliyetini yürütmüş, 1991 yılında söz konusu bu çalışma "Diyanet İlmi Dergi" adını alarak bugüne kadar sürdürülmüştür.³³

Başkanlığın bir diğer süreli yayını olan bugünkü adıyla Diyanet Aylık Derginin neşri 22 Kasım 1968 yılında yayımlanmaya başlayan ve 15 günde bir neşredilen "Diyanet Gazetesi" ile başlamaktadır. Başkanlık Kasım 1968'den Aralık 1990 yılına kadar farklı format ve ebatlarda yayımlanan Diyanet Gazetesinde, 382. sayıdan itibaren Ocak 1991'de hem şekil hem muhteva hem de isim olarak bir değişikliğe gitmiş ve buna bağlı olarak bu süreli yayın, aylık yayımlanan bir dergiye dönüştürülerek adı da "Diyanet Aylık Dergi" olmuştur.³⁴

Dinin sahit bilgisi ve ona dayalı kültür, sanat ve edebiyat birikimini okurlarıyla paylaşmayı amaçlayan; bu itibarla toplumda yaşanan dini ve sosyo-kültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıkan dergi³⁵ Şubat 2021 tarihi itibariyle 362. sayısına ulaşmıştır. Bu amaç ve muhtevasının daha derginin ilk sayılarında açıkça dile getirildiği görülmektedir. Nitekim Mukaddimesinde derginin halka ve gençlere faydalı olmak amacıyla çıktığı açıkça ifade edilen Diyanet İşleri Reisliği Mecmuasının 1956 yılı "ilk sene ilk sayısı"ndaki şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: "Mecmua: Tevhit akidesini, İslam Dini'nin üstün hakayikını aksettirmeğe, onun büyük

³⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı, günümüzde İlmi Dergi ismiyle bilinen ilk süreli yayını "Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası Ramazan Nüshası" adıyla 1956 yılında yayımlamıştır. Yüksel Salman, "Dini Yayıncılık Bağlamında Başkanlık Yayınları", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 10. Dergi ve içeriği hakkındaki bazı değerlendirmeler için bkz. Kamil Büyüker, "Mecmua'dan Dergiye Sırat-ı Müstakim'den Diyanet'e Süreli İslami Yayıncılığa Dair Notlar", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 22-23.

³¹ Faruk Görgülü, "Dini Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız", *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 24-26.

³² DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü", <https://dergi.diyamet.gov.tr/indexarsiv.php>.

³³ Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı, 707; Mustafa Bayar, "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research* 8/36 (2015), 454-456; Abul, "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye", 29. Yılda dört sayı yayımlayan Diyanet İlmi Dergi Ocak 2021 tarihi itibariyle 57. cildinin 1. sayısını neşretmiş bulunmaktadır.

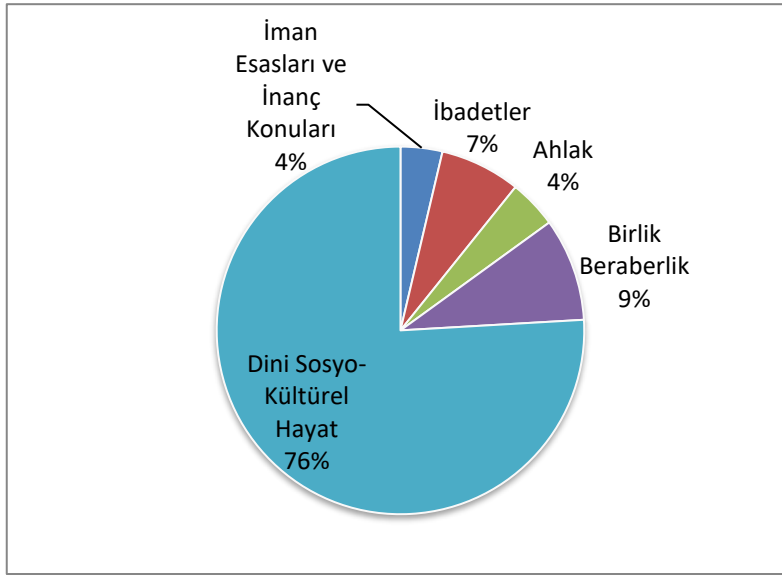
³⁴ Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı, 709-710; Abul, "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye", 30-31.

³⁵ Diyanet Gazetesinden Diyanet Aylık Dergiye söz konusu süreli yayınlarda işlenen konular ve serdedilen yaklaşım hakkında bkz. Bayar, "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri", 457; Abul, "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye", 30-33.

Peygamberinin engin fezailini nakle vasıta olacaktır; bu konuda duyulagelen ihtiyacı gidermeğe çalışacaktır.”³⁶

Diyanet Aylık Derginin 253³⁷ sayısının gündem konularına bakıldığında 13 adeti (%4) iman esasları ve inanç konuları, 25 adeti (%7) ibadetler, 15 adeti (%4) ahlak -gerek Dergi gündeminde gerek Başyazılarında “ahlak” kelimesinin bizzat kullanıldığı konular-, 32 adet (%9) birlik ve beraberlik, 268 adeti (%76) dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konularla - Önemine binaen bu başlık altında yer verilen konuların ahlak genel başlığında yer alabilecek mahiyette olduğu şüphesizdir.- ilgili olduğu görülmektedir.³⁸

Şekil 1. Diyanet Aylık Dergi Gündemlerinin Ana Konulara Göre Yüzdeler Dağılımı

2.2. Diyanet Aylık Dergi Başyazılar

Diyanet Aylık Dergi Başyazıları Diyanet İşleri Başkanlarına ait yazılardır. Gerek Diyanet Gazetesi gerek Diyanet Aylık Dergi halinde neşredilen bahse konu bu süreli yayının yayımlandığı ilk sayıdan itibaren önemli kısımlarından birinin Başmakale ya da Başyazı³⁹ adıyla dergide yer alan Başkanlara ait söz konusu yazılar olduğunda şüphe yoktur. 633 sayılı Teşkilat Kanunu’nda da açıkça yer verilen hükme göre Başkanlığın en üst amiri olan Diyanet İşleri Başkanı, “din hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması için gerekli tedbirleri almak, strateji, hedef ve performans kriterlerini belirleyip uygulanmasını temin etmek ve Başkanlığın görev alanına giren konularda meydana gelen gelişmelere ve

³⁶ Bayar, “Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Süreli Yayın Hizmetleri”, 457; Abul, “Diyanet Gazetesi’nden Diyanet Aylık Dergi’ye”, 29.

³⁷ Ocak 1991’den Şubat 2020’ye kadar yayımlanan 362 sayının 7 (yedi)’sine gerek fiziki gerek dijital ortamda ulaşılamamıştır. Bu çalışmadaki değerlendirmeler Aralık 2020 tarihi itibarıyla yayımlanan 360 derginin kendilerine ulaşılan 253 sayısı üzerinden yapılmıştır.

³⁸ Çalışmamızdaki tablo ve şekiller Microsoft Office Exel programında yapılmıştır.

³⁹ Bayar, “Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Süreli Yayın Hizmetleri”, 457.

ihtiyaçlara göre birimlere görev vermek"le yükümlü tutulmuştur.⁴⁰ 633 sayılı Kanun'un 1. maddesinde Başkanlığa yüklenen sorumluluklar hakkında birinci derecede mükellefiyetin Diyanet İşleri Başkanı'nda olduğu açıktır. Bu itibarla Diyanet İşleri Başkanları, özel gün ve geceler ya da olaylara yönelik mesajlar, basın açıklamaları, röportajlar, köşe yazıları, ulusal-uluslararası programların açılış konuşmaları, ulusal-uluslararası konferanslar, sosyal medya platformları vb. pek çok farklı yolla teşkilatı, toplumu ve dünya kamuoyunu bilgilendirme yoluna gitmişlerdir. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlarının bu bilgilendirmelerinin derlenerek neşredildiği görülmektedir.⁴¹

Başkanlığın topluma vermek istediği mesajı en güçlü şekilde Diyanet İşleri Başkanı'nın dilinden verdiği hususunda şüphe yoktur. Diyanet Aylık Dergide Başyazılar bizzat Diyanet İşleri Başkanı'nın gerek teşkilata gerek topluma mesajını içermektedir. Bu gelenek daha derginin ilk nüvesini oluşturan Diyanet Gazetesinin 22 Kasım 1968 yılının Ramazan ayına denk gelen ilk sayısında açıkça görülmektedir. Zira dönemin Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan bir Başmakale kaleme alarak "dini ve ahlaki esasların en iyi ve en geniş çapta halka ulaştırmanın yolunun neşriyattan geçtiğini" belirtip, o zamana kadar din görevlileri aracılığıyla yapılan bu hizmetin bundan sonra yayın yoluyla da yapılacağını; zira "cemiyetin düşünce seyrinin ancak matbuatla yükseltileceğini" ifade etmiş ve Gazete'nin gayesini şöylece dile getirmiştir: "Dinimizin iman, ibadet ve ahlak düsturlarını, helal ve haramlarını, bütün buyruklarını ve yasaklarını, yurdumuzun en ücra köşelerinde yaşayan vatandaşlarımıza kadar duyurmak, maddi ve manevi yönden faydalı olmak maksadıyla, onbeş günde bir ve onaltı sahife olarak yayımlanması kararlaştırılan Diyanet Gazetesi bunu gerçekleştirmek üzere çıkacaktır."⁴² 1991 yılının ocak ayında Diyanet Gazetesinden Diyanet Aylık Dergiye geçiş sürecinde Diyanet Aylık Derginin 1. sayısında dönemin Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. M. Said Yazıcıoğlu da "bütünleştirici yayıncılığı esas alan mevkuhte" olarak bu yeni dergide halkın ihtiyaç duyduğu konuların işleneceği ve böylece kamuoyunun beklentilerine cevap verileceğini dile getirmiştir.⁴³

Bu çalışmada değerlendirilen Diyanet Aylık Dergide yer alan Diyanet İşleri Başkanlarına ait Başyazıların 1-13. sayılarındakiler (Ocak 1991- Ocak 1992) Prof. Dr. Mustafa Said Yazıcıoğlu, 14-147. sayılarındakiler (Şubat 1992- Mart 2003) Mehmet Nuri Yılmaz, 148-150. sayılarındakiler (Nisan 2003 - Haziran 2003) Başkan Vekili Rıdvan Çakır, 151-239. sayılarındakiler Temmuz 2003 - Kasım 2010) Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, 240-319. sayılarındakiler (Aralık 2010 - Temmuz 2017) Prof. Dr. Mehmet Görmez, 320-321. sayılarındakiler (Ağustos 2017 - Eylül 2017) Başkan Vekili Dr. Ekrem Keleş ve 322-362. sayılarındakiler (Ekim 2017 - Şubat 2021) Prof. Dr. Ali Erbaş adıyla yayımlanmıştır.

Diyanet Aylık Derginin 352 Başyazısının⁴⁴ konu dağılımlarına bakıldığında Dergi gündemlerindeki konu dağılımına yakın bir çerçeve ile karşılaşılmaktadır. Buna göre

⁴⁰ 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m. 3.

⁴¹ Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, 3 cilt (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Genişletilmiş 3. Basım, 2016); Mehmet Nuri Yılmaz, *Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz'ın Röportajları, Basın Açıklamaları, Sempozyum ve Panel Konuşmaları, Protokol Konuşmaları, Konferans ve Makaleleri*, haz. Ali Yıldırım, Yusuf Ziya Yağcıoğlu (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1995); Ali Bardakoğlu, *21. Yüzyıl Türkiye'sinde Din ve Diyanet*, 2. Cilt, der. Ömer Menekşe (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010).

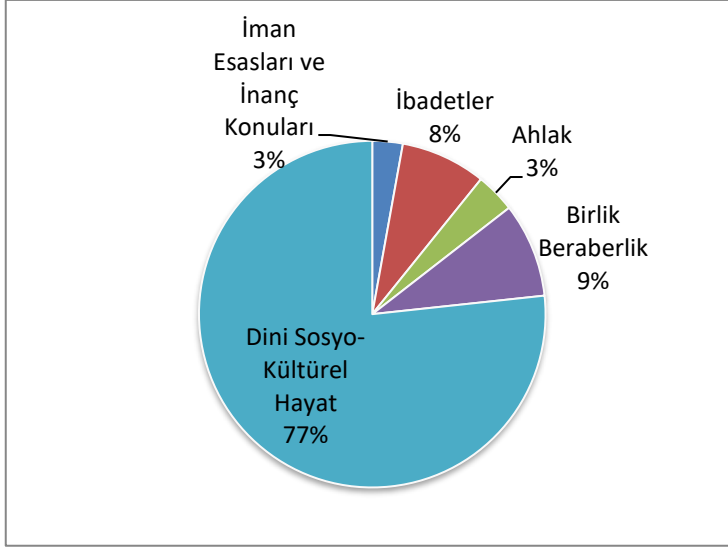
⁴² Abul, "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye", 30.

⁴³ M. Said Yazıcıoğlu, "Başyazı", *Diyanet Aylık Dergi* 1 (1991), I.

⁴⁴ Fiziki ve dijital olarak ulaşılamayan 7 sayının yanı sıra 1 dergide (Ağustos 2004) Başyazı bulunmamaktadır. Dolayısıyla değerlendirmeler 352 Başyazı üzerinden yapılmıştır.

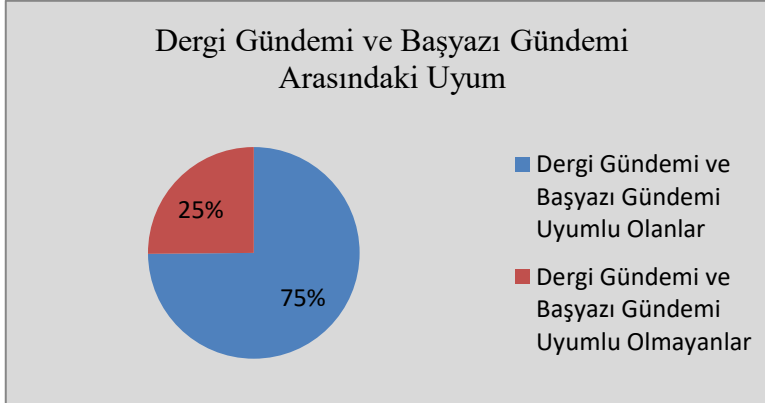
Başyazıların 10 adeti (%3) iman esasları ve inanç konuları, 28 adeti (%8) ibadetler, 13 adeti (%3) ahlak, 31 adeti, (%9) birlik ve beraberlik, 270 adeti (%77) dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konular hakkındadır.

Şekil 2. Aylık Dergi Başyazı Gündemlerinin Ana Konulara Göre Yüzdeler Dağılımı

Burada bir hususa daha işaret etmekte fayda vardır. Aşağıda tablolarda görüleceği üzere bazen Dergi ile Başyazı gündemlerinin bir birinden farklı olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 352 derginin dergi ve başyazı gündeminin uyumu incelendiğinde bunlardan 264'ünün (iki yüz altmış dört) aynı (%75), 88'inin (seksen sekiz) farklı (%25) olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3. Diyanet Aylık Dergi Gündemi ve Başyazı Gündemi Uyumu

Bu durum Başkanlığın sıcak gelişmeleri takip ettiği hususuyla izah edilebilir. Zira Diyanet Aylık Derginin yıllık planlamasının yapıp ilgili yazıların kaleme alınmasının bir süreç gerektirdiğinde şüphe yoktur. Başkanlığın, bu planlamada güncel gelişmeleri dikkate

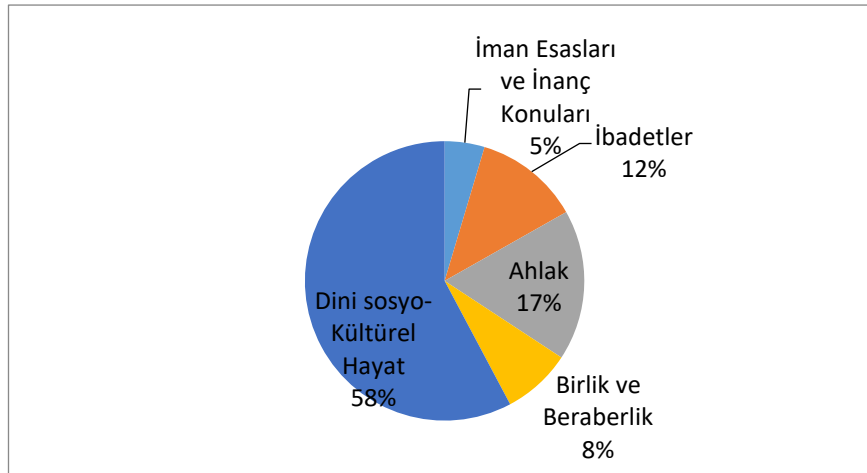
alan bir yaklaşım sergilemekle birlikte yaşanan sıcak gelişmelerle Başkanların kaleme aldıkları Başyazılar aracılığıyla sığağı sığağına ilgilenme hassasiyeti gösterdiğini ortaya koymaktadır.

3. Diyanet Aylık Dergi Başyazılarda Kur'an Ayetleri

Gerek Başkanlığın temel ilke ve hedefleri bağlamında⁴⁵ gerek dini konularda Başkanlığın en yüksek karar ve danışma organı olan Din İşleri Yüksek Kurulunun görev ve yetkilerini tatad eden Kanun maddesinde⁴⁶ yakın ifadelerle toplumu din konusunda aydınlatırken "dinin temel kaynakları Kur'an ve Sünnet'e dayalı sağlam bilgiyi esas almak, Müslümanların 14 asırlık dini tecrübesini göz önünde bulundurmak, modern hayatı ve insanlığın ortak birikimini de göz ardı etmemek" vb. hususlara dikkat çekildiği görülmektedir. Bu itibarla bu çalışmada, Diyanet Aylık Derginin Başyazılarında Kur'an ayetlerine nasıl yer verildiği hususu da ele alınmaktadır. Konu Diyanet Aylık Dergi ve Başyazı gündem konularının tasnifinde kullanılan yukarıdaki tasnife göre ve ayetlere yer verilen yazılarda hangi ayetlere atıflarda bulunulduğu üzerinde durularak işlenmiştir.

Diyanet Aylık Dergi ve Başyazı gündem konuları Kanun'un Başkanlığa verdiği yükümlüklere göre tasnif edilerek incelendiğinde, iman esasları ve inanç konuları hakkında 5 (%5), ibadetler ve ibadet hayatı konusunda 16 (%12), Dergi gündem ya da Başyazıda doğrudan ahlak kelimesinin kullanıldığı 14 (%17), birlik beraberlik konusunda 12 (%8), dini sosyo-kültürel hayat konusunda ise alt başlıklar dahil olmak üzere 87 (%58) dergide ayet-i kerimelere yer verildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Başyazılarda Kullanılan Ayetlerin Konulara Göre Yüzdeler Dağılımı

Her ne kadar, Başyazılarda iman esasları, farklı inanç konuları ve bu alanda yaşanan tartışmalar, ibadetler ve ibadet hayatı gibi konularda yine toplumsal boyutun dikkate alındığı muhakkak olmakla beraber yukarıda zikredilen verilerin açıkça gösterdiği üzere gerek Aylık Dergi gerek Başyazı gündem konularının büyük oranda ahlak, birlik ve beraberlik, dini sosyo-kültürel ve aktüel hayat konularını içermesi dolayısıyla çalışmamız, bu çerçevedeki detayları merkeze alarak yürütülmüştür.

⁴⁵ "Temel İlke ve Hedefler", Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) (Erişim 23 Ocak 2021).

⁴⁶ 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, m. 5, f. a.

3.1. Ahlak

Diyanet Aylık Derginin ana gündem konularında ve Başyazılarında Kanun'un Başkanlığa yüklediği görevler doğrultusunda ahlaka dair çok farklı konulara yer verilmiştir. Haddizatında Başkanlık mevzuatında yer alan inanç esasları, ibadet ve birlik beraberlik dışında burada ayrı başlıklarla tasnif edilen pek çok konu genel olarak ahlak başlığı altında değerlendirilebilecek bir muhtevada olsa da, Derginin gerek gündem konularında gerek Başyazılarında "ahlak" kelimesinin bizzat kullanılarak bir neşir faaliyeti yürütülmüş olması nedeniyle burada söz konusu yazılar ahlak başlığı altında tasnif edilmiş; diğerleri konularına göre ayrı bir başlıklandırma ile zikredilmiştir.

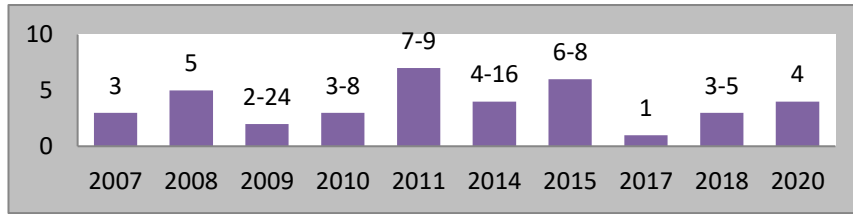
Tablo 1. Ahlak Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
2007	Ağustos	Ahlak Merkezli Bilgi Eksenli Dindarlık	Başyazı başlığı yok.	ez-Zümer 39/9 el-İsrâ17/36
2007	Aralık	Toplumsal Sorumluluğun Dini Temelleri	Başyazı başlığı yok.	el-Kalem 68/4
2008	Mayıs	Dini Bilgi ve Ahlak	Bilgi ve Ahlak	ez-Zümer 39/9 el-İsrâ 17/36 en-Nahl 16/43 el-Enbiyâ 21/7 el-Ahzâb 33/72
2009	Ekim	Akl-ı selim ve Kalb-i selim Olabilmek	Din ve Toplum	el-İsrâ17/22-39 Lokmân 31/14-19
2010	Eylül	Edep	Başyazı başlığı yok.	el-Hadîd 57/4 el-Bakara 2/264 el-Mü'minûn 23/3-8
2011	Haziran	İslam Ahlakının İki Temel Umdesi: Vefakarlık ve Ahde Vefa	Vefakarlık ve Ahde Vefa	el-A'râf 7/172 el-Ahzâb 33/72 Âl-i İmrân 3/7 en-Necm 53/36-37 Âl-i İmrân 3/76
2011	Temmuz	Tüketim Ahlakı	Dünyayı İmar Etmek	Hûd 11/61 el-İsrâ 17/26-27
2014	Aralık	Huzur İçin Kalb-i selim	Kalb-i selim	el-Bakara 2/97 eş-Şuarâ 26/193-194 el-A'râf 7/179 eş-Şuarâ 26/88-99
2015	Mart	Bir Milletten Yeniden Diriliş Destanı	Çanakkale'nin Anlattığı Savaş Ahlakı	el-Bakara 2/30 el-Mâide5/28-30 el-Bakara 2/208 el-Enfâl 8/61
2015	Eylül	Bilgi Ahlakı	İlim, Hikmet ve Marifet Yolculuğumuz	Fâtr 35/28 ez-Zümer 39/9

2017	Şubat	İhtilaf Ahlakı	Hilaf mı? İhtilaf mı?	er-Rûm30/22
2018	Temmuz	İstikamet Üzere Olmak	İstikamet	Hûd11/112 el-Ahkâf 46/13-14 el-Fâtiha 1/6-7
2020	Mart	İhsan Üzere Yaşamak	İhsan Çizgisinde Bir Hayat	el-İsrâ 17/9 en-Nahl 16/90
2020	Kasım	Güzel Ahlak	Güzel Ahlak	Hûd 11/61 el-Kalem 68/4

Şekil 5. Ahlak Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 1 ve Şekil 5'e bakıldığında doğrudan ahlak kelimesinin kullanılarak 14 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 38 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 83 ayet-i kerimeye yer verildiği anlaşılmaktadır.

Başta pek çok konuda kendisine yer verilen Hz. Peygamber'in (sas) mutlaka üstün bir ahlaka sahip olduğunu ifade eden Kalem suresinin 4. ayeti üzere yazılarda atıfta bulunulan ayetlerin; "Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir." (el-Hadîd 57/4), Allah'ın Rabbimiz olduğuna tanıklık etme (el-A'râf 7/172) bilenlerle bilmeyenlerin bir olamayacağı (ez-Zümer 39/9), hakkında bilgi sahibi olunmayan şeyin ardına düşülmemesi (el-İsrâ 17/36), eğer bilinmiyorsa bilgi sahibi olanlara sorulması (en-Nahl 16/43, el-Enbiyâ 21/7), Allah'ın teklif ettiği emaneti insanın yüklendiği (el-Ahzâb 33/72), Allah'tan başka ilah edinmemek ve sadece kendisine kulluk etmekle birlikte anne babaya iyi davranma, akrabaya, yoksula ve yolcuya hakkını verme, gereksiz yere saçıp savurmama, bir şey verecek durumda olmasa bile insanın ihtiyaç sahiplerine hiç değilse rahatlatıcı sözler söylemesi, eli sıkı olmama ve de ölçüsüzce eli açık da olmama, fakirlik korkusuyla çocukların canına kıymama, zinaya yaklaşmama, cana kıymama, yetimin malına el sürmeme, ölçüldüğü zaman tastamam ölçme ve doğru terazi ile tartma, yeryüzünde böbürlenerek dolaşmama ((el-İsrâ17/22-39), namazı özenle kılma, iyi olanı emretme, kötü olana karşı koyma, başına gelene sabretme, gurura kapılarak insanlara burun kıvırmama, ortalıkta çalım satarak yürümeme, yürüyüşünde ölçülü olma, sesini yükseltmeme (Lokmân 31/14-19), sadakalarını başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa çıkarmama (el-Bakara 2/264), anlamsız, yararsız söz ve davranışlardan uzak durma, zekat vermek için çalışma, iffetlerini koruma (el-Mü'minûn 23/3-8), her kim ahbine vefa gösterir ve günah işlemekten sakınırsa, Allah'ın o sakınanları sevdiği; Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle satanların ahirette hiç nasiplerinin olmadığı (Âl-i İmrân 3/76-77), insanların diriltileceği gün Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında malın da çocukların da fayda vermeyeceği (eş-Şu'arâ 26/88-99), insanların yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökecekleri (el-Bakara 2/30), kardeşin kardeşi öldürerek zalimlerden olacağı (el-Mâide5/28-30), mü'minlerin hep birden barışa girmeleri, şeytanın peşinden gitmemeleri (el-Bakara 2/208), kulları içinden ancak bilenlerin, Allah'ın büyüklüğü karşısında huşu duydukları (Fâtır 35/28), eğer düşman barışa yanaşırsa Müslümanın da yanaşması (el-Enfâl 8/61), gökleri ve

yeri yaratması, dillerimizin ve renklerimizin farklı olmasının Allah'ın varlığının delillerinden olduğu (er-Rûm 30/22), emrolunduğu gibi dosdoğru olma (Hûd 11/112), "Rabbimiz Allah'tır" diyen sonra da devamlı bu söze uygun istikamet üzere yaşayanlara bir korkunun olmadığı ve onların üzüntü çekmeyecekleri (el-Ahkâf 46/13-14), Kur'an'n en doğru olana iletmediği; dünya ve ahiret için yararlı işler yapan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdelediği (el-İsrâ 17/9), Allah'ın adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emrettiği, hayasızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasakladığı (en-Nahl 16/90) vb. hususlardan söz ettiği görülmektedir.

3.2. Birlik ve Beraberlik

Diyanet Aylık Derginin ana gündem konularında ve Başyazılarında Başkanlık hakkında Anayasa'da yer verilen "milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek görevlerini yerine getirme" hükmü doğrultusunda birlik ve beraberlik hususunda değişik konulara yer verildiği görülmektedir.

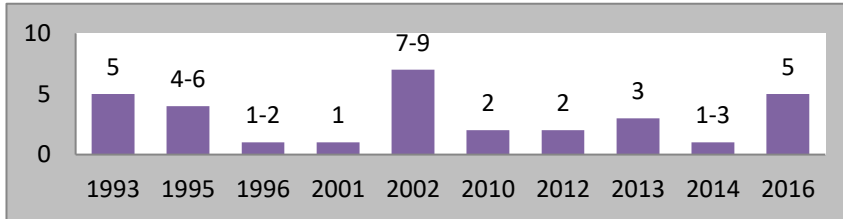
Tablo 2. Birlik ve Beraberlik Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1993	Ocak	İmanda Birlik Vatanda Dirlik	Birlik ve Beraberlik	el-Hucurât49/13
1993	Ağustos	Zaferler Ayını Kutlarken Unutmamamız Gereken İlahi Buyruk: Bölünmeyin, Parçalanmayın. İnanıyorsanız Üstünsünüz	Zaferler Ayı Ağustos	el-Bakara 2/190 el-Hucurât49/15 el-Bakara 2/249 el-Bakara 2/154
1995	Nisan	Kutlu Doğumun Aydınlığında Kardeşliği Yaşamak	Ülkemiz Üzerinde Oynanmak İstenen Oyunlara Karşı Uyanık Olalım	el-Enfâl 8/25 el-Bakara 2/191
1995	Ağustos	Dünden Bugüne Nasıl Gelindi	Zaferlerimizin Sırrı	Âl-i İmrân 3/169 es-Saf 61/10-12
1996	Şubat	Daha Nice Bayramlara Birlik ve Beraberlik İçinde	Bayram ya da Mutluluğun Paylaşılması	el-İnşirâh 94/7-8
2001	Mart	Hac	Nevruz ve Milli Birliğimiz	el-Enfâl 8/46
2002	Nisan	Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı	Hakimiyet Kavramı Üzerine Bazı Mülâhazalar	Âl-i İmrân 3/26,189 el-En'âm 6/57 Yûsuf 12/40,80 el-Mü'min 40/12 Yûnus 10/109 el-A'râf 7/87 er-Ra'd 13/11

2010	Şubat	Çoklukta Birlik Birlikte Çokluk	Ayrımcılığa Karşı Gönül Bağlarıyla Birleşmek	er-Rûm 30/22 el-Hucurât 49/1
2012	Nisan	Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku	Şimdi Kardeşlik Zamanı	Âl-i İmrân 3/103 el-Hucurât 49/10
2013	Haziran	Bir Ötekileştirme Biçimi: Asabiyet	İrkçilik: İslam'ın Reddettiği Zihniyet	er-Rûm 30/22 el-Hucurât 49/13 el-Mü'minûn 23/101
2014	Mayıs	İhtilaf ve Tefrika	İhtilaf, Tefrika, Fitne	Âl-i İmrân 3/103-105
2016	Nisan	Hz. Peygamber Tevhit ve Vahdet Gelin Birlik Olalım	İnsanlığı Yaşatmak İçin Gelin Birlik Olalım	el-Enbiyâ 21/92 er-Rûm 30/32
2016	Mayıs	İslam Ümmeti	Hz. İbrahim'in Milleti Hz. Muhammed'in Ümmeti	el-Bakara 2/285 el-Enbiyâ 21/92
2016	Ağustos	Milletin Destansı Zaferi	15 Temmuz Darbe Girişimi ve Din İstismarına Karşı Birlik, Dayanışma ve Gelecek Perspektifi	Fâtır 35/5

Şekil 6. Birlik ve Beraberlik Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 2 ve Şekil 6, birlik ve beraberlik hakkında 14 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 31 defa ayetlerden yararlanıp toplam 38 ayet-i kerimeye yer verildiğini göstermektedir.

Başta pek çok konuda kendisine yer verilen “insanların tanışmaları (teâruf) için erkek ile dışıdan yaratıldığı ve kavim ve kabilelere ayrıldığı, Allah katında en değerli olanın O’na itaatsizlikten en fazla sakınanın (takva sahibi) olduğunu” ifade eden Hucurât suresinin 13. ayeti olmak üzere yazılarda atıfta bulunulan ayetlerin; Müslümanların kendileri ile savaşımlarla savaşırken aşırıya kaçmaması (el-Bakara 2/190), mü’minlerin ancak, Allah’a ve Resulü’ne iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad eden kimseler oldukları (el-Hucurât49/ 15), nice az birliğin Allah’ın izniyle sayıca çok birliği yenmiş oldukları (el-Bakara 2/249), Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” denmemesi, bilakis onların diri oldukları (el-Bakara 2/154, Âl-i İmrân 3/169), sadece içlerinden zulmedenlere dokunmakla kalmayacak olan fitneden sakınılması gerektiği (el-Enfâl 8/25), fitnenin öldürmekten daha kötü olduğu (el-Bakara 2/191), elem verici azaptan

kurtaracak ticaretin Allah'a ve Resulüne iman edip Allah yolunda mallarla ve canlarla cihad etmek olduğu (es-Saf 61/10-12), bir işi bitirince hemen diğerine koyulup yalnız Rabbe yönelmenin esas olduğu (el-İnşirâh 94/7-8), Allah ve Resulü'ne itaat edip, birbirine düşmemeyi, aksi takdirde zayıflayıp zaferin elden kaçırılacağı (el-Enfâl8/46), mülkün (yerde ve gökte) gerçek sahibinin Allah olduğu ve Allah'ın mülkü dilediğine vereceği (Âl-i İmrân 3/26, 189), hükmün ancak Allah'ın olduğu (el-En'âm 6/57, Yûsuf 12/40, el-Mü'min 40/12), Allah'ın hükmedenlerin en iyisi olduğu (Yûsuf 12/80, el-A'râf 7/87), bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah'ın onlarda bulunanı değiştirmeyeceği (er-Râ'd 13/11), mü'minlerin kardeş oldukları (el-Hucurât 49/10) ve hep birlikte Allah'ın ipine sınımsız yapışmaları, bölünüp parçalanmamaları (Âl-i İmrân 3/103-105), sûra üflendiğinde insanlar arasında artık akrabalık bağı kalmayacağı (el-Mü'minûn 23/101), mü'minlerin tek bir ümmet oldukları (el-Enbiyâ 21/92), mü'minlerin gönülden Allah'a yönelip, O'na saygısızlıktan sakınıp, namazı kılıp ve şirke sapanlardan, dinlerinde ayrılığa düşüp -her bir grubun kendisindekini beğendiği- fırkalara ayrılanlardan olmaması gerektiği (er-Rûm 30/32), dünya hayatının insanları aldatmaması gerektiği, ayrıca o aldatma ustasının da Allah hakkında insanı kandırmasına izin verilmemesi (Fâtır 35/5) vb. hususlardan söz ettiği görülmektedir.

3.3. Dini Sosyo-Kültürel Hayat

Gerek Başkanların kaleme aldığı Başyazılarda gerek Editörlerin yazılarında ısrarla vurgulandığı üzere Diyanet Aylık Dergi, dinin sahih bilgisi ve ona dayalı kültür, sanat ve edebiyat birikimini okurlarıyla paylaşmayı amaçlamış; bu itibarla Dergi toplumda yaşanan dini ve sosyo-kültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıkmıştır. Dolayısıyla Derginin ve Başyazılarının gündemi daha çok dini sosyo-kültürel hayatla ilgili olarak belirlenmiştir. Bu kısımda öncelikle doğrudan dini motifler içeren başlıklar öncelikle akabinde sosyo-kültürel hayatla ilgili yazılara yer verilmiş, bunlar da kendi içlerinde yoğunluklarına göre sıralanmıştır.

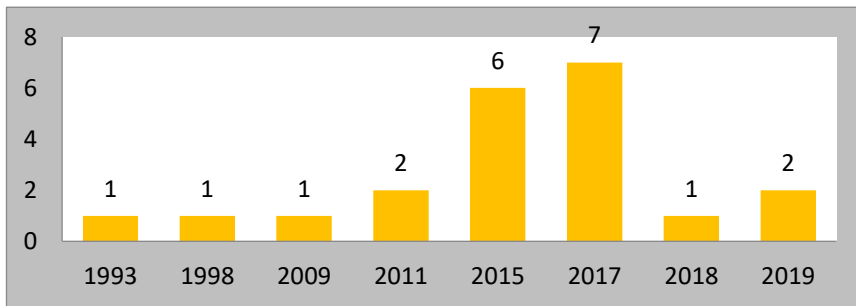
3.3.1. Hz. Peygamber (sas) ve Sosyal Hayat

Diyanet Aylık Dergide gerek Kutlu Doğum gerek Mevlid-i Nebi Haftası münasebetiyle Hz. Peygamber'i (sas) anlama ve hayatı buna göre anlamlandırma bağlamında Hz. Peygamber ve aile, merhamet, birlikte yaşama vb. toplumsal boyutlu farklı konuların işlendiği görülmektedir.

Tablo 3. Hz. Peygamber Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1993	Haziran	Milli Yara: Uydurma Dil	Türk Dili ve Kültürü	er-Rûm 30/22
1998	Mayıs	Kutlu Doğum Kutlu Olsun	Kutlu Doğum'un Ardından	el-Kalem 68/4
2009	Nisan	Rahmet Peygamberi ve Aile	Allah Rasulü ve Aile	er-Rûm 30/21
2011	Nisan	Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi	Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi	el-En'âm 6/54 el-Enbiyâ 21/107
2015	Nisan	Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı	Hz. Peygamber, Birlikte Yaşama Ahlakı ve Hukuku	er-Rûm 30/20 el-Hucurât 49/13 el-Mâide 5/48 el-Bakara 2/256 Yûnus 10/99 el-Kehf 18/29
2017	Nisan	Hz. Peygamber ve Güven Toplumu	Hz. Peygamber ve Güven Toplumu	eş-Şuarâ 26/ 193 et-Tîn 95/3
2017	Kasım	Mevlid-i Nebi	Mevlid-i Nebi	et-Tevbe 9/128 el-Hucurât 49/10 el-İsrâ 17/82 el-Ahzâb 33/21 el-Enbiyâ 21/107
2018	Kasım	Hz. Peygamber ve Gençlik	Peygamberimiz ve Gençlik	el-Ahzâb 33/21
2019	Kasım	Peygamberimiz ve Aile	Peygamberimiz ve Aile	el-A'râf 7/19 Yûnus 10/87

Şekil 7. Hz. Peygamber Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 3 ve Şekil 7'ye bakıldığında Hz. Peygamber (sas) örneğinde bazı toplumsal konular hakkında 9 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 21 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam yine 21 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Burada daha önceki bölümlerde de atıfta bulunulan er-Rûm 30/22, el-Kalem 68/4, el-Hucurât 49/10, 13 gibi ayetlerin yanı sıra insanın kendi türünden eşler yaratıp aralarına sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesinin Allah'ın varlığının delillerinden olduğu (er-Rûm 30/21), Allah'ın kendine, merhamet etmeyi ilke olarak belirlediği (el-En'âm 6/54), Hz. Peygamber'i (sas) ancak âlemlere rahmet olarak gönderdiği (el-Enbiyâ 21/107), insanın topraktan yaratıldığı (er-Rûm 30/20), farklılıkların hayırda yarış vesilesi kılınması (el-Mâide 5/48), dinde zorlamanın olmadığı (el-Bakara 2/256), eğer Allah dileyseydi, yeryüzünde bulunanların hepsinin topluca iman edecekleri, hal böyleyken, Hz. Peygamber'in (sas) insanları, mü'min olsunlar diye zorlamayacağı (Yûnus 10/99), vahiy ile Rabbimizden gelenin gerçek olduğu, artık dileyenin iman dileyenin inkar etmesi (el-Kehf 18/29), Cebrail ve Mekke'nin emin olarak isimlendirildiği (eş-Şuarâ 26/193, et-Tîn 95/3), müminlerin sıkıntıya uğramasının Hz. Peygamber'e (sas) ağır geldiği, müminlere karşı şefkat ve merhamet dolu ve onlara çok düşkün olduğu (et-Tevbe 9/128), Kur'an'la indirilenin müminler için bir şifa ve rahmet olduğu (el-İsrâ 17/82), Allah'ın lutfuna ve ahiret gününe umut bağlayan, Allah'ı çokça ananlar için Resûlullah'ta güzel bir örneklik bulunduğu (el-Ahzâb 33/21), aile kurumunun Hz. Adem ve Havva'ya dayandığı (el-A'râf 7/19), Allah'ın Hz. Musa ve kardeşine "Kavminiz için Mısır'da evler hazırlayın, evlerinizi ibadet mahalli yapın ve namazı kılın." şeklinde vahyettiği (Yûnus 10/ 87) vb. hususları konu edinen ayetler olduğu dikkat çekmektedir.

3.3.2. Ramazan ve Toplumsal Yansımaları

Diyanet Aylık Dergide her Ramazan ayına denk gelen sayısında mutlaka konunun farklı boyutlarını ele alan yazılara yer verildiğinden şüphe yoktur. Bu çalışmamız Derginin ve Başyazılarının konular bizzat zikredilerek gündem konusu olarak belirtildiği hususları merkeze alarak yürütülmüştür. Bu itibarla Ramazan ayı, kazanımları ve bunların hayata taşınması hakkında farklı temalarla konuların işlendiği görülmektedir.

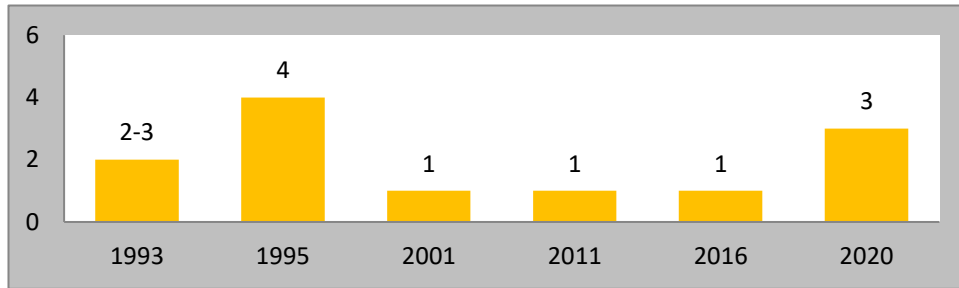
Tablo 4. Ramazan ve Toplumsal Yansımaları Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1993	Mart	Bayram Sevincini Birlikte Yaşayalım	Ramazan ve Bayram	el-Müddessir 74/ 54-55 el-Bakara 2/185
1995	Şubat	Ramazan Mutluluğunu Nasıl Yaşamalıyız	Birlik ve Dirlik Ayı Ramazan	el-Bakara 2/185 el-Bakara 2/183
1995	Mart	Seçilmiş İskece Müftüsü	Ramazanın Ardından	el-Hicr 15/99 el-Haşr 59/19

2001	Aralık	Kadir Gecesi ve Ramazan Bayramı	Nefsimize Hakim Olalım Özgürlüğümüzden Vazgeçmeyelim	Yûsuf 12/53
2011	Ağustos	Ramazan ve Komşuluk	Ramazan ve Komşuluk Medeniyeti	en-Nisâ 4/36
2016	Haziran	Gelin Gönüller Yapalım Bu Ramazan Her Zaman	Gelin Gönüller Yapalım, Bu Ramazan Her Zaman	el-Hucurât 49/10
2020	Nisan	Ramazan Sorumluluk Bilinci	Sorumluluk Bilinci ve Ramazan	el-Kiyâmet 75/36 el-Bakara 2/134 Âl-i İmrân 3/110

Şekil 8. Ramazan ve Toplumsal Yansımaları Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 4 ve Şekil 8'e bakıldığında Ramazan ayı ve toplumsal yansımaları konusunda 7 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 12 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 13 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Bu başlık altında kaleme alınan yazılarda yer verilen ayetlerin Kur'an'ın Ramazan ayında indirildiği ve bu aya ulaşanların oruç tutmasını ihtiva eden el-Bakara 2/183-185. ayetleri ve daha önceki başlıklarda da değinilen el-Hucurât 49/10 ayetinin yanı sıra Kur'an'ın gerçekten bir öğüt/uyarı olduğu, dileyenin ondan öğüt alacağı (el-Müddessir 74/54-55), kesin olan şey (ölüm) gelinceye kadar insanın Rabbine kulluk etmesi gerektiği (el-Hicr 15/99), Allah'ı unutan, bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olunmaması (el-Haşr 59/19), nefsin, Allah'ın acıyıp koruması dışında, daima kötülüğü emrettiği (Yûsuf 12/53), Allah'a kulluk etme ve ona hiçbir şeyi ortak koşmama, anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerin altında bulunanlara iyi davranmayı (en-Nisâ 4/36), insanın kendisinin başı boş bırakılacağını sanmaması (el-Kiyâmet 75/36), her ümmetin kazandıklarından sorumlu oldukları, müminlerin öncekilerin yaptıklarından sorguya çekilmeyecekleri (el-Bakara 2/134), mümin/müslümanların insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmet olduğu (Âl-i İmrân 3/110) vb. hususlara yer veren ayetler oldukları anlaşılmaktadır.

3.3.3. Farklı Dini Sosyo-Kültürel (Toplumsal) Konular

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların gündem konularına bakıldığında dünyada ve ülkemizde meydana gelen dini sosyo-kültürel ve ekonomik vb. farklı alanlarda

konuların ele alındığı görülmektedir. Bu da Diyanet İşleri Başkanlığının hemen hemen her dönem dünya ve ülkemizde yaşanan gelişmeleri ve bunların dini ve sosyo-kültürel hayata yansımalarını yakinen takip edip buna göre bir hizmet anlayışı geliştirme gayretinde olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıda işaret edildiği üzere bazen Dergi gündemi ile Başyazı gündeminin farklı olması bunu teyit etmektedir. Bu itibarla Diyanet Aylık Derginin hicretten zamanın kıymetine, israf ve açlıktan yeni yıla, şiddetten vakıf medeniyetine, moderniteden yenilenmeye, yetimlerden yaşlılığa, tefekkürden sanat ve estetikten şiddet olaylarına, emeğin ve alın terinin öneminden salgına toplumda yaşanan dini ve sosyo-kültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıktığı anlaşılmaktadır.

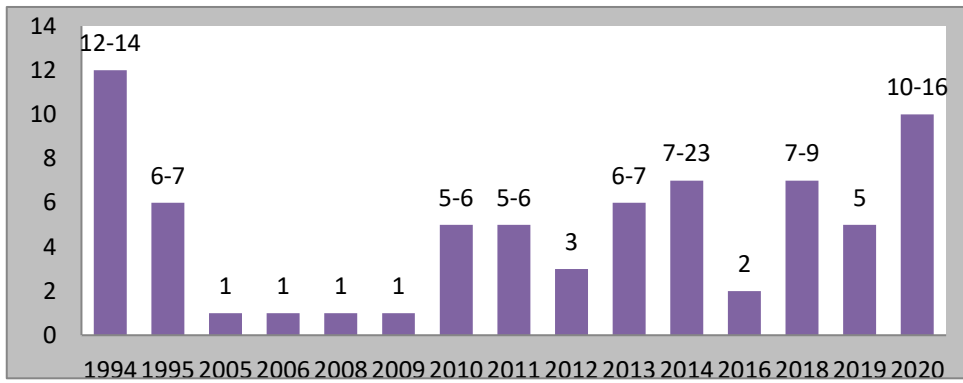
Tablo 5. Toplumsal Konularda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1994	Haziran	Hicretin Düşündürdükleri	Hicret'in Düşündürdükleri	en-Nahl 16/36 el-Kasas 28/59 el-Enfâl 8/72 el-Bakara 2/218 en-Nahl 16/41-42
1994	Ekim	Camileri Cemaatsiz, Minareleri Ezansız Bırakma Allahım!	İsraf ve Açlık	Âl-i İmrân 3/26 İbrâhîm 14/34 el-Câsiye 45/13 et-Tegâbün 64/15 el-Furkân 25/67 el-İsrâ 17/26-27 el-İsrâ 17/29
1995	Ocak	Yeni Yılda Yeni Umutlar	Yeni Yıla Girerken	Âl-i İmrân 3/158 Fâtır 35/37 el-Haşr 59/18 el-Münâfikûn 63/10-11 el-Fecr 89/24 el-Zilzâl 99/8
2005	Şubat	Şiddetin Karmaşık Dünyası	Başlık yok.	Âl-i İmrân 3/64
2006	Temmuz	Toplumsal Çözülme Boşanma	Ailede Çözülme	en-Nisâ 4/21
2008	Aralık	Vakıf Medeniyeti	İnsanı Ebedi Kılan Kurum: Vakıf	Âl-i İmrân 3/92
2009	Şubat	Toplumsal Emanet Yetimlerimiz	Başyazı başlığı yok.	el-Bakara 2/220
2010	Ocak	Uzun Ömür Güzel Hayat	Ömürlük Tecrübe: Yaşlılık	er-Rûm 30/54 en-Nahl 16/70 el-İsrâ 17/23-24

2010	Mayıs	Gençlik ve Kimlik	Gençlerimizle Daha Aydınlik Günlere	el-Furkân 25/74 et-Tahrîm 66/6
2011	Ocak	Aklın İbadeti Tefekkür	Başyazı başlığı yok.	Sâd 38/29 Fussilet 41/53 el-Mülk 67/3-4 el-En'âm 6/11
2011	Şubat	Yenilenme	Önce Kendimizi Yenilemek	er-Ra'd 13/11
2012	Mayıs	Emek	Emek: Alın terinin Değeri	en-Necm 53/39
2012	Temmuz	Esenlik ve Güvenlik Çağrısı Selam	Başyazı başlığı yok.	en-Nisâ 4/86 Nûr 24/ 61
2013	Ağustos	İrfan Geleneği	İrfan Geleneğimiz	eş-Şems 91/9 el-Fecr 89/ 27-28 el-Hicr 15/ 29
2013	Eylül	Hakikat ve İmaj	Hakikat ve İmaj	en-Nisâ 4/105 el-Ahkâf 46/3
2013	Kasım	İslam Sanat ve Estetik	İslam Sanat ve Estetik	es-Secde 32/7
2014	Şubat	Din Samimiyettir	Hz. Peygamberin Bir Hadis Şerifinde Din Tanımı	et-Tahrîm 66/8
2014	Kasım	Müslümanın Varlıkla İmtihanı	Varlık İmtihanı	el-A'râf 7/32 el-Kasas 28/77 el-Fecr 89/ 15-16 el-Mâide 5/17 el-Kalem 68/ 17-32 Nûr 24/ 37
2016	Şubat	Medeniyet	Yitik Medeniyetlerimiz ve İslam Medeniyetinin Yeniden İhyası	Hûd 11/61 ez-Zâriyât 51/ 56
2018	Mart	Tarih Bilinci	Tarih Bilinci	Yûsuf 10/111
2018	Mayıs	İsraf ve Tüketim Kültürü	İsraf	el-Asr 103/1-3 el-A'râf 7/31 et-Tekâsür 102/8
2018	Aralık	Manevi Arınma Tövbe	Tövbe	ez-Zümer 39/53 et-Tahrîm 66/8 Tâhâ 20/82
2019	Nisan	İslam'ın ortak akli istişare	İslam'ın ortak akli istişare	en-Nahl 16/ 43 eş-Şûrâ 42/38 Âl-i İmrân 3/159
2019	Aralık	Müslüman Şahsiyeti	Müslüman Şahsiyeti	el-Ahzâb 33/21 el-Hac 22/ 78

2020	Şubat	Mükerrerrem ve Mükellef Varlık İnsan	Mükerrerrem ve Mükellef Varlık İnsan	el-İsrâ 17/70 en-Nisâ 4/28 el-İsrâ17/11,100 el-Ahzâb 33/72 el-Âdiyât 100/6-8 eş-Şems 91/7-10 el-Hucurât 49/ 13
2020	Haziran	Tefekkür	Tefekkür	el-Bakara 2/31 el-Haşr 59/21 Âl-i İmrân 3/190-191

Şekil 9. Toplumsal Konularda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 5 ve Şekil 9'a bakıldığında dini sosyo-kültürel ve ekonomik vb. farklı alanlarda 26 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususlar ele alınmış ve 72 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 102 ayet-i kerimeye yer verilmiştir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen Âl-i İmrân 3/26, el-İsrâ 17/23-24, 26-29, er-Ra'd 13/11, et-Tahrîm 66/8, Hûd 11/61, en-Nahl 16/43, el-Ahzâb 33/21, 72, el-Hucurât 49/13 ayetlerinin yanı sıra her ümmete bir peygamber gönderildiği (en-Nahl 16/36, el-Kasas 28/59), iman edip de hicret edenler, malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler ve onları bağışlarına basıp yardım edenlerin birbirlerinin yâr ve yakınları oldukları (el-Enfâl 8/72) ve hicret edenlerin Allah'ın rahmetini umdukları (el-Bakara 2/218), Allah uğrunda göç eden, güçlülere katlanan, Rablerine güvenen kimseler olan muhacirlerin bu dünyada güzel bir yere yerleştirilecekleri, ancak ahiretteki ecirlerinin daha büyük olacağı (en-Nahl 16/41-42), Allah'ın insanlara saymaya kalkırsa başa çıkamayacakları kadar nimet bahsettiği (İbrâhîm 14/34), göklerde ve yerde ne varsa hepsini insanın emrine verdiği (el-Câsiye 45/13), mallar ve çocukların ancak bir imtihan olduğu (et-Tegâbün 64/15), iyi kulların harcama yaptıkları zaman ne saçıp savurdukları ne de cimrilik ettikleri; harcamalarının bu ikisi arasında mâkul bir dengeye göre olduğu (el-Furkân 25/67), Allah'ın huzurunda mutlaka toplanacağı (Âl-i İmrân 3/158), Allah'ın insanlara düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür verdiği, üstelik uyarıcı da gönderdiği (Fâtır 35/37), herkesin yarın için ne hazırladığına bakması (el-Haşr 59/18), ölüm gelip, "Rabbim! Ne olur bana azıcık daha süre tanısan da gönüllü yardımlarda

bulunsam ve iyi kişilerden olsam!" diye yalvarmadan önce verilen rızıklardan başkaları için de harcanması (el-Münâfikûn 63/10), insanın "Keşke (ahiret) hayatım için daha önce bir şeyler yapmış olsaydım!" diyeceği (el-Fecr 89/24), el-Zilzâl 99/8, kim zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) göreceği (el-Zilzâl 99/8), ehl-i kitabın yalnız Allah'a tapma, O'na hiçbir şeyi ortak koşmama ve Allah'ı bırakıp da bazılarının diğer bazılarını rab edinmemesi hakkında müşterek olan bir söze davet edilmesi (Âl-i İmrân 3/64), boşanılan eşe verilen mihrin geri alınmaması (en-Nisâ 4/21), Allah yolunda sevilen şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla erişilemeyeceği (Âl-i İmrân 3/92), yetimlerin durumlarını iyileştirmenin hayırlı bir iş olduğu (el-Bakara 2/220), insanı güçsüz yaratan, güçsüzlüğün ardından kuvvet veren, kuvvetli halinden sonra da güçsüz hale getiren ve yaşlandıranın (er-Rûm 30/54) ve ömrün en düşkün çağına kadar yaşatanın Allah olduğu (en-Nahl 16/70), mü'minlerin (Rahman'ın kulları) "Bize mutluluk getirecek eşler ve çocuklar bahşet; bizi günahattan sakınanlara öncü yap!" diyerek dua ettikleri (el-Furkân 25/74), mü'minlerin kendilerini ve ailelerini yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruması (et-Tahrîm 66/6), Kur'an'ın insanlar ayetleri üzerinde iyice düşünsünler, akıl iz'an sahipleri ondan dersler, öğütler alsınlar diye Hz. Peygamber'e (sas) indirilen mübarek bir kitap olduğu (Sâd 38/29), Kur'an'ın gerçek olduğu apaçık belli oluncaya kadar Allah'ın insanlara çevrelerinde ve kendilerinde bulunan kanıtlarını hep göstereceği (Fussilet 41/53), Allah'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk görülemeyeceği (el-Mülk 67/3-4), (hakikati) yalan sayanların sonunun nasıl olduğuna bakmak için yeryüzünde dolaşma (el-En'âm 6/11), insanın ancak çabasının sonucunu elde edeceği (en-Necm 53/39), selam verildiğinde ya daha güzeli ile veya dengi ile karşılık verilmesi (en-Nisâ 4/86), evlere girildiğinde insanların kendilerine ve birbirlerine selam vermesi (Nûr 24/61), Allah'ın nefse kötü ve iyi olma yeteneklerini yerleştirdiği, nefsinin arındırmanın elbette kurtuluşa ereceği, onu kötülöklere boğanın da ziyan edeceği (eş-Şems 91/7-10) imanın huzuruna kavuşmuş (mutmain) insanın Allah'tan hoşnut, Allah'ın da ondan hoşnut olarak Rabbine dönmesi (el-Fecr 89/27-28), Allah'ın insana kendi ruhundan üflediği (el-Hicr 15/29), Kur'an'ın Hz. Peygamber'e (sas) insanlar arasında Allah'ın gösterdiğine göre hükümlerin diye hakkı içeren bir kitap olarak indirildiği (en-Nisâ 4/105), Allah'ın gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri şüphesiz yerli yerince ve belli bir süre için yarattığı (el-Ahkâf 46/3), Allah'ın yarattığı her şeyi güzel yaptığı (es-Secde 32/7), Allah'ın kulları için yarattığı süsün, temiz ve iyi rızıkların haram kılınmaması; onların dünya hayatında müminlere yarıştığı, kıyamet gününde ise yalnız onlara mahsus olacağı (el-A'râf 7/32), Allah'ın verdiğinden ahiret yurdunu kazanmaya bakmak ve dünyadan nasibini unutmamak (el-Kasas 28/77), Allah insanı imtihan edip rızkını daralttığına "Rabbim beni önemsemedi" de(me)mesi (Fecr 89/15-16), göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin hükümranlığının Allah'a ait olduğu (el-Mâide 5/17), bahçenin mahsulünü devşirmeye giderken "Aman, bugün orada hiçbir yoksul yanınıza sokulmasın!" diyen bahçe sahipleri gibi davranılmaması (el-Kalem 68/17-32), mü'minlerin ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâti vermekten alıkoyamadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kişiler oldukları (Nûr 24/37), Allah'ın cinleri ve insanları, sırf kendisine kulluk etsinler diye yarattığı (ez-Zâriyât 51/56), Kur'an'ın uydurulabilecek bir söz olmadığı; kendinden öncekiler için onay, her şey için detaylı açıklama, iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayet olduğu (Yûsuf 10/111), iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapan, birbirlerine hakkı tavsiye eden ve sabrı tavsiye edenler hariç insanın gerçekten ziyanda olduğu (el-Asr 103/1-3), ademoğlunun yemesi, içmesi fakat israf etmemesi (el-A'râf 7/31),

insanların kıyamet günü nimetlerden sorguya çekilecekleri (et-Tekâsür 102/8), kulların Allah'ın rahmetinden ümit kesmemesi (ez-Zümer 39/53), Allah'ın tövbe edip yürekten inanan ve iyi işler yapan, sonra da doğru yolda sebat eden kimselere karşı çok bağışlayıcı olduğu (Tâhâ 20/82), mü'minlerin işlerini aralarında danışma ile yürüttükleri ve yürütmeleri gerektiği (eş-Şûrâ 42/38, Âl-i İmrân 3/159), Allah'ın Müslümanlara peygamber kendilerine şahitlik etsin, kendileri de insanlara şahitlik etsinler diye hem daha önce hem de Kur'an'da "müslümanlar" adını verdiği (el-Hac 22/78), Allah'ın insanı mükerrem kıldığı (el-İsrâ 17/70), insanın zayıf yaratıldığı (en-Nisâ 4/28), pek aceleci olduğu (el-İsrâ 17/11) ve elinin sıkı olduğu (el-İsrâ 17/100), insanın Rabbine karşı pek nankör ve aşırı derecede mal sevgisine kapılmış olduğu (el-Âdiyât 100/6-8), Allah'ın Hz. Adem'e bütün isimleri öğrettiği (el-Bakara 2/31), Allah'ın Kur'an'daki misalleri insanlar düşünsünler diye verdiği (el-Haşr 59/21), göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda akliselim sahipleri için elbette ibretler olduğu (Âl-i İmrân 3/190) vb. konuları dile getiren ayetler olduğu görülmektedir.

3.3.4. Bazı Aktüel Konular

Dini ve sosyo-kültürel gelişmeleri dikkate alarak farklı alanlarda aktüel gündemlerle okurunun karşısına çıkan Diyanet Aylık Derginin yukarıda tasniflerde yer alan konular dışında Topkapı Sarayı ve Kutsal Emanetler'den Kur'an-ı Kerim tefsirine, Kur'an-ı Kerim'in şifresinin olup-olmadığından irticaya, Afrika'dan Kudüs ve Ayasofya'ya, göç olgusundan şiddet ve salgına kadar farklı aktüel konuları da gündeme taşıdığı görülmektedir.

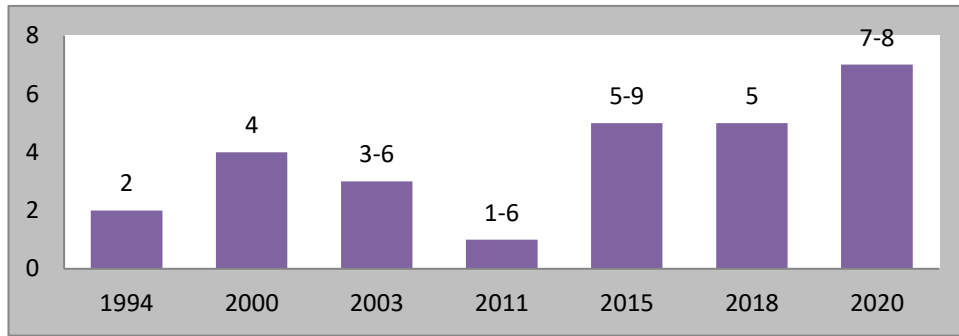
Tablo 6. Farklı Aktüel Konularda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1994	Temmuz	Topkapı Sarayı ve Kutsal Emanetler	Kur'an-ı Kerim'in Tefsiri	en-Nisâ 4/78 en-Nahl 16/44
2000	Şubat	İrtica	İslam'da İnsan Hakları	et-Tin 95/4 el-İsrâ 17/70 el-Hucurât 49/13 el-Mâide 5/ 32
2003	Ocak	Kur'an-ı Kerim'in Şifresi mi var	2003 Yılına Girerken Zamanın Elinden Tutmak	en-Necm 53/39 el-Mülk 67/2 er-Rahmân 55/26-29
2011	Eylül	Modern Çağın Sarp Yokuşu: Afrika	Modern Çağın Sarp Yokuşu: Afrika	el-Beled 90/11-16
2015	Ocak	Şiddet Sarmalında İslam	Şiddet Karşısında İslam	el-Mâide 5/ 27-31 el-Bakara 2/30
2015	Temmuz	Peygamberlerin Ortak Mirası Kudüs	İslam Ümmetinin Ortak Değeri:	el-İsrâ 17/1 el-Mâide 5/21 Yûnus 10/ 93

			Kudüs ve Mescid-i Aksa	
2018	Ocak	İslam Şehri Kudüs	Kudüs	el-İsrâ 17/ 1 el-Mâide 5/ 21 Yûnus 10/ 93
2018	Nisan	Göç ve Sosyokültürel Değişim	Göç ve Sosyokültürel Değişim	en-Nisâ 4/ 97 el-Haşr 59/ 9
2020	Mayıs	Salgınla Sınanan İnsanlık	Salgınla Sınanan İnsanlık	el-Bakara 2/155-156 eş-Şûrâ 42/30 el-Bakara 2/195 el-Furkân 25/77
2020	Ağustos	Ayasofya Fethin Nişanesi Fethin Emaneti	Ayasofya	el-Bakara 2/151 et-Tevbe 9/18 Âl-i İmrân 3/104

Şekil 10. Farklı Aktüel Konularda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 6 ve Şekil 10'a bakıldığında farklı aktüel konulara dair 10 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında konuların ele alındığı ve 27 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 40 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen el-İsrâ 17/70, el-Hucurât 49/13, el-Bakara 2/30, 256, en-Necm 53/39 ayetlerinin yanı sıra nerede olursa olsun (sarp ve sağlam kalelerde olsa bile) ölümün insanı yakalayacağı, insanların bir türlü söyleneni anlamadıkları (en-Nisâ4/78), Allah'ın insanlara indirdiğini kendilerine açıklaması için ve ola ki insanlar üzerinde düşünürler diye H. Peygamber'e (sas) uyarıcı bir kitab (Kur'an) indirdiğini (en-Nahl 16/44), şüphesiz Allah'ın insanı en güzel biçimde yaratmış olduğunu (et-Tîn 95/4), bir kimseyi (haksız yere) öldüren bir kişinin bütün insanları öldürmüş gibi olacağı (el-Mâide 5/32), kimin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratanın Allah olduğu (el-Mülk 67/2), bâki kalacak olanın azamet ve kerem sahibi Allah'ın (Rabbin) zâtı olduğu, yeryüzünde bulunanların hepsinin fâni oldukları, Allah'ın her an yaratma halinde olduğu (er-Rahmân 55/26-29) insanın köle azat etmek veya bir kıtlık gününde yakını olan bir yetimi yahut aç açık bir yoksulu doyurmak demek olan sarp yolu göze alamadığı (el-Beled 90/11-16), içindeki duyguların Kabil'i kardeşi Habil'i öldürmeye ittiği (el-Mâide 5/27-31), Allah'ın kendisine bazı ayetlerini göstermek için Hz. Peygamber'i (sas) bir gece Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürdüğü (el-İsrâ 17/1), Hz. Musa'nın "Allah'ın sizin için yazdığı kutsal topraklara girin." şeklindeki kavmine çağırısı

(el-Mâide 5/21), Allah'ın Firavun'dan kurtarılan İsrâiloğulları'nı seçkin bir yere yerleştirdiği ve onları güzel nimetlerle rızıklandığı (Yûnus 10/93), Mekke'den Medine'ye göç etme imkanları bulunduğu halde bunu yapmayan, Mekke müşrikleri arasında yaşamaya devam eden, bu sebeple ya tekrar küfre dönen veya dinlerini tehlikeye atanlara onların canlarını alırken meleklerin "Allah'ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!" demeleri (en-Nisâ 4/97), daha önce Medine'ye yerleşmiş olanların, göç edip gelenleri sevdiği, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymadıkları ve ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ettikleri (el-Haşr 59/9), Allah'ın insanları biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınavacağı (el-Bakara 2/155-156), insanların başına gelen her musibetin kendi yapıp ettikleri yüzünden olduğu (eş-Şûrâ 42/30), mü'minlerin (Allah yolunda harcama yapıp) kendi elleriyle kendilerini tehlikeye atmaması (el-Bakara 2/195), kulluğu ve niyazı olmazsa Allah'ın insana değer vermeyeceği (el-Furkân 25/77), Allah'ın bize aramızdan O'nun ayetlerini okuyan, bizi arıtıp temizleyen, kitabı, hikmeti ve daha önce bilmediklerimizi öğreten bir peygamber gönderdiği (el-Bakara 2/151), Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazını kılan, zekatını veren ve yalnız Allah'tan korkup çekinen kimselerin imar edebileceği (et-Tevbe 9/18), müminlerin içinden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluğun bulunması (Âl-i İmrân 3/104) vb. konuları ihtiva eden ayetlerin zikredildiği anlaşılmaktadır.

3.3.5. İlim, Bilgi, Eğitim

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların ilim, bilgi, değerler, eğitim vb. farklı hususları gündem konusu olarak ele aldığı görülmektedir.

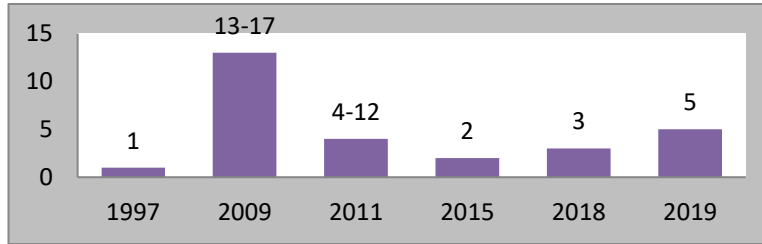
Tablo 7. İlim, Bilgi, Eğitim vb. Konularda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1997	Eylül	Eğitimin Amacı, İlim, Düşünce ve Gönül İnsanları Yetiştirmektir	İnsan ve Eğitim	en-Nahl 16/78
2009	Mart	Aydın Kimliği	Bilgi Sorumluluğu	ez-Zümer 39/9 er-Rûm 30/29 el-İsrâ 17/36 el-Alak 96/5 Fâtır 35/28
2009	Haziran	Kur'an'ı Kalplere Yazmak Hafızlık	Kur'an'ı Kalplere Yazmak	el-Alak 96/4-8 Tâhâ 20/2 Âl-i İmrân 3/103 eş-Şûrâ 42/52 el-Bakara 2/256 Muhammed 47/24 et-Tûr 52/3

				er-Ra'd 13/ 28
2011	Mayıs	İnsani Değerlerin Kaynağı Olarak Din ve Değerler Eğitimi	Değer Üreten Dindarlık ve Değerler Eğitimi	Âl-i İmrân 3/104, 110 el-Bakara 2/177 el-Maûn 107/ 2-3 el-Beled 90/17-18
2015	Aralık	Bilgiden Hikmete Uzanan Yolda	Söz Medeniyeti	Kâf 50/18 el-Ahzâb 33/70
2018	Eylül	Geçmişten Günümüze Kur'an Eğitimi	Dünden Bugüne Kur'an Eğitim ve Öğretimi	el-Alak 96/ 1 el-Enbiyâ 21/ 10 Fâtır 35/32
2019	Ocak	İslam Bilim Tarihi	İslam Bilim Tarihi	el-Bakara 2/31
2019	Şubat	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	el-Enfâl 8/24 el-Ahzâb 33/21
2019	Eylül	İlim Dini İslam	İlim Dini İslam	el-Bakara 2/31 ez-Zümer 39/9

Şekil 11. Eğitim Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 7 ve Şekil 11, ilim, bilgi, eğitim vb. konuların 9 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında ele alındığı ve 28 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam yine 40 ayet-i kerimeye yer verildiğini göstermektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen ez-Zümer 39/9, el-İsrâ 17/36, Fâtır 35/28, el-Bakara 2/31, 256, Âl-i İmrân 3/103, 104, 110, er-Ra'd 13/28, el-Ahzâb 33/21 ayetlerinin yanı sıra Allah'ın insanlar hiçbir şey bilmez bir durumdayken onları analarının karnından dışarı çıkardığı; şükretsizler diye kendilerine kulaklar, gözler, kalpler verdiği (en-Nahl 16/78), zulme saplanmış olanların bir bilgiye dayanmadan kişisel arzu ve heveslerinin peşinden gitmekte oldukları (er-Rûm 30/29), insanın kendisini yaratan ve ona kalemle yazmayı ve bilmediklerini öğreten Rabbinin adıyla okuması, dönüş Rabbe olsa da insanın kendini kendine yeterli gördüğü için çizgiyi aştığı (el-Alak 96/4-8), Allah'ın açık sahifeler üzerine yazılı Kur'an'ı (et-Tûr 52/3), Hz. Peygamber'e (sas) mutsuz olasın diye indirmedığı (Tâhâ 20/2), kendi emrinden/buyruğundan (kalplere can veren) bir ruh vahyettiği (eş-Şûrâ 42/52), insanların kalpleri üzerinde kilitleri varmış gibi Kur'an'ı okuyup düşünmez bir tavır sergiledikleri (Muhammed 47/24), kalplerin Allah'ın zikri ile tatmin olacağı (er-Ra'd 13/28), insanların yüzlerini doğuya ve batıya çevirmelerinin birr (iyilik/erdemlilik) olmadığı, asıl erdemli kişilerin Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan, namazı kılıp zekatı veren, anlaşma yaptıklarında sözlerini tutan, darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında

sabreden sadık (doğru olanlar) ve takvâ sahiplerinin oldukları (el-Bakara 2/177), yetimi itip kakmanın ve yoksula yedirmeyi özendirmemenin dini yalanlayanların bir özelliği olduğu (el-Maûn 107/2-3), insan için asıl olanın iman edip birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve acımayı öğütleyenlerden olmak olduğu (el-Beled 90/17-18), insanın yanında her bir sözünü kaydeden dikkatli gözetleyici (melek) bulunduğu (Kâf 50/18), mü'minlerin Allah'a itaatsizlikten sakınmaları ve doğru söz söylemeleri (el-Ahzâb 33/70), vahyin "oku" emri ile başlaması, Allah'ın insanlara içinde kendileri için öğüt (şan, şeref) bulunan bir kitap indirdiği (el-Enbiyâ 21/10), Allah'ın kullarından seçtiklerini Kur'an'a mirasçı kıldığı, ancak onlardan kimi kendine kötülük ettiği, kiminin orta bir durumda olduğu, kiminin de Allah'ın izniyle hayır işlerinde yarıştığı; işte bunun büyük lütuf olduğu (Fâtır 35/32), Allah ve Resulü mü'minleri kendilerine hayat verecek şeylere çağırduklarında mü'minlerin Allah ve Resulü'nün çağrısına uyması (el-Enfâl 8/24) vb. hususları dile getiren ayetlere yer verildiği görülmektedir.

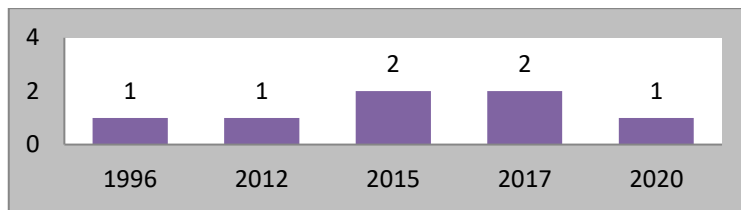
3.3.6. Medya

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların sanal medya, sosyal medya, dijital yayın vb. farklı yönleriyle medya hususunu gündem konusu olarak ele aldığı görülmektedir.

Tablo 8. Medya Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1996	Haziran	Nereye Kadar	Din Hizmetlerinde Medyanın Yeri	en-Nahl 16/125
2012	Ocak	Sosyal Ağlar ve İletişim Ahlakı	Sosyal Medya, Muktedir Bilinçler, Disiplinli Benlikler	Kâf 50/18
2015	Ağustos	Medya ve Din	Medya ve Din	el-Hucurât 49/6 el-İsrâ 17/36
2017	Mart	Sanal Çağda Sahici Kalmak	Sanal Dünyada Gerçeklik	el-Ankebût 29/64 el-Hucurât 49/6
2020	Temmuz	Dijital Çağ ve Din İstismarı	Dijital Çağ ve Sorumluluklarımız	el-Mâide 5/63

Şekil 12. Medya Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 8 ve Şekil 12, medya hakkında 5 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 7 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam yine 7 ayet-i kerimeye yer verildiğini göstermektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen Kâf 50/18, el-İsrâ 17/36, el-Ankebût 29/64, ayetlerinin yanı sıra insanları hikmet ve güzel sözle dine davet (en-Nahl 16/125), yoldan çıkmış (fasık) biri haber getirdiğinde onun doğruluğunun araştırılması (el-Hucurât 49/6), dünyanın oyun ve eğlenceden ibaret geçici olduğu, asıl/kalıcı olanın ahiret hayatı olduğu (el-Ankebût 29/64), Yahudi din adamları ve bilginlerinin Yahudileri yalan söylemekten ve haram yemekten menetmemelerinden (el-Mâide 5/63) vb. söz eden ayetler olduğu görülmektedir.

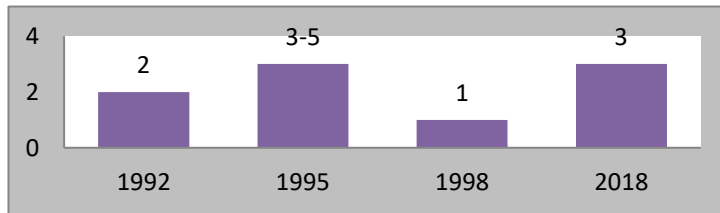
3.3.7. Çevre

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların farklı yönleriyle çevre hususunu gündem konusu olarak ele aldığı görülmektedir.

Tablo 9. Çevre Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1992	Ağustos	Kirlenen Sadece Çevre mi?	Çevre	el-En'âm 6/38 Fâtır 35/43
1995	Haziran	Minarelerin Dilinden Temiz İnsan Temiz Çevre	İslam'da Çevre ve Çevrecilik	el-Kamer 54/49 er-Rahmân 55/7-9 er-Rûm 30/41
1998	Haziran	Türk İslam Kültürünün Bereketlendirdiği Topraklar	Kainatı Sevelim	el-Hac 22/18
2018	Şubat	Çevre Ahlakı	Çevre	el-Câsiye 45/13 el-Mülk 67/30 el-Ahzâb 33/72

Şekil 13. Çevre Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 9 ve Şekil 13'e bakıldığında çevre ile ilgili olarak 4 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik hususların ele alındığı ve 9 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 11 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen el-Ahzâb 33/72 ayetinin yanı sıra Allah'ın her şeyi eksiksiz bir şekilde (el-En'âm 6/38), hassas bir denge içerisinde (Fâtır 35/43), belirli bir ölçüye göre yarattığı (el-Kamer 54/49) ve bu ölçünün bozulmaması gerektiği (er-Rahmân 55/7-9), insanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzenin bozulduğu (er-Rûm 30/41), göklerde ve yerde ne varsa hepsini insanın

emrine verdiği (el-Câsiye 45/13), su çekilirse yerden kaynayan suyu kimin getirebileceği (el-Mülk 67/30), göklerde ve yeryüzünde bulunanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğunun hep Allah'a secde etmekte oldukları (el-Hac 22/18) hususlarını dile getiren ayetler zikredilmiştir.

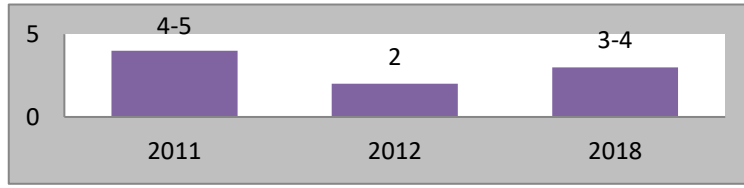
3.3.8. İletişim

Diyanet Aylık Dergi ve Başyazıları farklı yönleriyle iletişim hususunu gündem konusu olarak ele almıştır.

Tablo 10. İletişim Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
2011	Mart	Gönül Dili	Din Gönüllüsü ve Gönül Dili	İbrâhîm 14/24-25 er-Rahmân 55/4, el-Bakara 2/31, el-Furkân 25/72
2012	Şubat	Söz Medeniyeti	Söz Medeniyeti	Kâf 50/18, el-Ahzâb 33/70
2018	Haziran	Tebliğde Dil ve Üslup	Tebliğde Dil ve Üslup	İbrâhîm 14/ 24-25 es-Saf 61/2 Âl-i İmrân 3/159

Şekil 14. İletişim Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 10 ve Şekil 14'e bakıldığında iletişim konusu ile ilgili olarak 3 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik boyutlarıyla konunun ele alındığı ve 9 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam 11 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen el-Bakara 2/31, Kâf 50/18, el-Ahzâb 33/70 ve Âl-i İmrân 3/159 ayetlerinin yanı sıra Allah'ın güzel sözü, kökü sabit, dalları gökte olan ve Rabbinin izniyle her zaman meyvesini veren güzel bir ağaca benzettiği (İbrâhîm 14/24-25), insana anlama ve anlatmayı öğrettiği (er-Rahmân 55/4), iyi kulların, asılsız şeylere şahitlik etmeyecekleri, boş ve manasız davranışlarla karşılaştıklarında onurluca çekip gidecekleri (el-Furkân 25/72), mü'minlerin yapmayacağı şeyleri söylememeleri gerektiğini (es-Saf 61/2) dile getiren ayetlere yer verildiği anlaşılmaktadır.

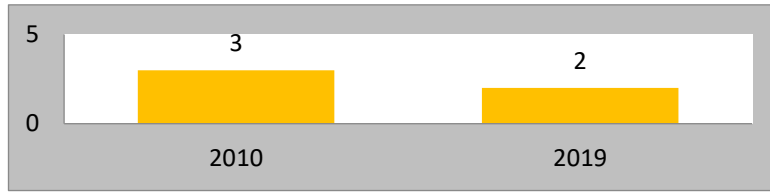
3.3.9. Azınlıklar

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların farklı yönleriyle azınlıklar hususunu gündem konusu olarak ele aldığı görülmektedir.

Tablo 11. Azınlıklar Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
2010	Haziran	İslam Medeniyetinde Azınlıklar	Farklılıkta Zayıflamadan Tevhitle Güçlenmek	el-Hucurât 49/13
2010	Temmuz	Çağdaş Dünyanın Yetimleri Müslüman Azınlıklar	Kardeşlik ve Sevgi Ortamını Yeniden İnşa	el-Hucurât 49/10 Âl-i İmrân 3/103
2019	Haziran	Yeni Nesil Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı	islamofobi	el-Bakara 2/208 el-Mâide 5/2

Şekil 15. Azınlıklar Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 11 ve Şekil 15'e bakıldığında azınlıklar konusu ile ilgili olarak 3 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik boyutlarıyla azınlıklar hususlarının ele alındığı ve 5 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam yine 5 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

Bu başlık altında, daha önceki konularda da yer verilen ve mü'minlerin kardeş oldukları ve üstünlüğün takvada olduğu (el-Hucurât 49/10, 13), topluca Allah'ın ipine sarılıp tefrikaya düşmemelerini (Âl-i İmrân 3/103), hep birden barışa girmeleri (el-Bakara 2/208), iyilik ve takvada yarışmalarını (el-Mâide 5/2) ihtiva eden ayet-i kerimelerinin zikredildiği görülmektedir.

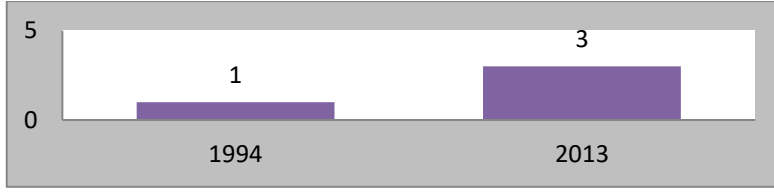
3.3.10. Sağlık

Diyanet Aylık Derginin ve Başyazıların sağlık hususunu gündem konusu olarak ele aldığı görülmektedir.

Tablo 12. Sağlık Konusunda Dergi ve Başyazı Gündemleri ve Ayet-i Kerimeler

Yıl	Ay	Derginin Gündemi	Başyazının Gündemi	Ayet
1994	Nisan	Ah Bir Anlayabilsek	Çocuk ve Sağlık	el-Kehf 18/46
2013	Mart	Çağın Hastalığı Stres ve Depresyon	Fıtrata Rağmen Yaşamak: Stres	el-Ankebût 29/2 el-Alak 96/19 el-Mü'min 40/60

Şekil 16. Sağlık Konusunda Ayetlere Atıf Sayısı ve Kaç Ayete Yer Verildiği

Tablo 12 ve Şekil 16'ya bakıldığında sağlık konusu ile ilgili olarak 2 Aylık Dergi gündeminde ve Başyazısında değişik boyutlarıyla konunun ele alındığı ve 4 defa ayetlere atıfta bulunulup toplam yine 4 ayet-i kerimeye yer verildiği görülmektedir.

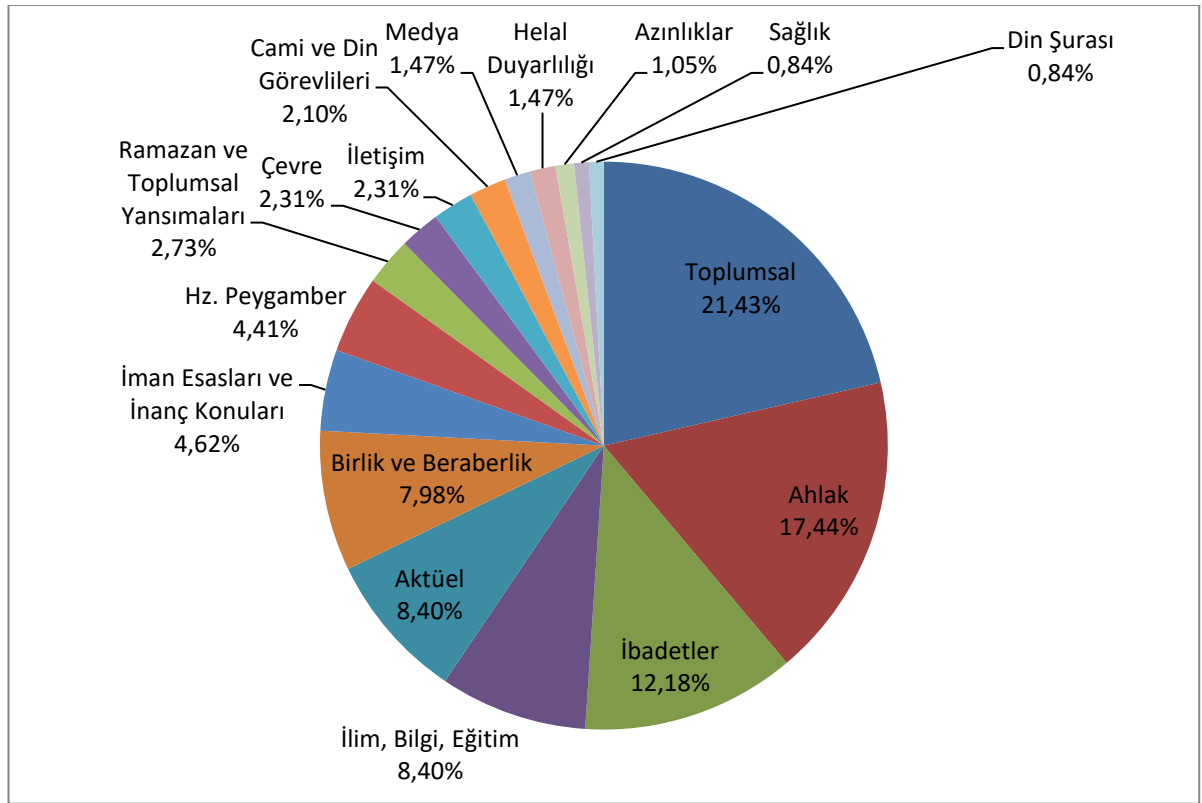
Bu başlık altında, malların ve evlatların dünya hayatının süsü olduğu (el-Kehf 18/46), insanların denenip sınavdan geçirilmeden "iman ettik" demekle bırakılmayacakları (el-Ankebût 29/2-3), Allah'a secde ile yaklaşılacağı (el-Alak 96/19), Allah'ın "Bana dua edin, duanızı kabul edeyim." buyurduğu (el-Mü'min 40/60) hususlarını dile getiren ayetlerin zikredildiği görülmektedir.

4. Değerlendirme

Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında yer verilen ayetlerden yaklaşık %5'inin iman esasları ve farklı inanç konuları, %12'sinin ibadetler ve ibadet hayatı, %17,5'inin farklı alanlarda doğrudan başlığında ahlak konusuna yer verilerek işlenen ahlak konuları, %8'inin birlik ve beraberlik; %4'ünün Hz. Peygamber (sas) ve sosyal hayat, %3'ünün Ramazan ve toplumsal yansımaları, %2'sinin cami ve din görevlileri, %21,5'inin dini ve sosyo-kültürel hayatla ilgili toplumsal boyutlu konuları, %8,5'inin aktüel, %8,5'inin ilim, bilgi, eğitim vb., %2'sinin çevre, %2'sinin iletişim, %1,5'inin medya, %1,5'inin helal duyarlılığı, %1'inin azınlıklar, %1'inin sağlık ve %1'inin Din Şûrası ile ilgili olarak atıflarda bulunulduğu görülmektedir.

Şekil 17. Başyazılarda Yer Verilen Ayetlerin Konulara Göre Yüzdeler Dağılımı

Başyazılarda yer verilen ayet-i kerimelerin konulara göre yüzdelik dağılımına bakıldığında %83'ünün yine ahlak, dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konularda olduğu dikkat çekmektedir. Başyazılarda en çok zikredilen ayetlere göz atıldığında da bu çerçevenin teyit edildiği görülmektedir. Ramazan ayı dolayısıyla doğal olarak zikredilen el-Bakara 2/185. ayet-i kerimesi istisna tutulacak olursa -ki bu ayet ya da ayetin içinde bulunduğu ayetler kümesine 6 defa yer verilmiştir.- 6 defa yer verilen el-Hucurât 49/13, 5 defa yer verilen ez-Zümer 39/9, 4 defa yer verilen el-Bakara 2/31, Âl-i İmrân 3/103, el-Kalem 68/4, Hûd 11/61, el-İsrâ 17/36, el-Ahzâb 33/21 ve 72, el-Hucurât 49/10 ayetleri konunun daha net görülmesine katkı sağlamaktadır.

Başyazılarda **el-Hucurât suresinin 13.** ayet-i kerimesi 6 defa (Dergi gündemleri: Bilmek-Bulmak-Olmak/Şubat 2004, Güven Duygusu/Nisan 2004, Azınlıklar/Haziran 2010, Asabiyet/Haziran 2013, Birlikte Yaşama Ahlakı/Nisan 2015, Mükellef Varlık İnsan/Şubat 2020) zikredilmiştir.⁴⁷

Başyazılarda **ez-Zümer suresinin 9.** ayet-i kerimesine 5 defa (Bilgi ve Ahlak Merkezli Dindarlık/Ağustos 2007, Dini Bilgi ve Ahlak/Mayıs 2008, Aydın Kimliği/Mart 2009, Bilgi Ahlakı/Eylül 2015, İlim Dini İslam/Eylül 2019) yer verilmiştir.⁴⁸

⁴⁷ "يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (13)"

"Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır." Ayet-i kerimelerin meâlleri Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında neşredilen Kur'an Yolu ve Türkçe Meâli adlı çalışmadan alınmıştır. *Kur'an Yolu Meâli*, haz. Hayreddin Karaman vd. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016).

⁴⁸ "أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْأَجْرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ (9)"

Başyazılarda 4 defa zikredilen ayet-i kerimeler şunlardır:

- **El-Bakara 2/31** (Gönül Dili/Mart 2011, Bilim Tarihi/Ocak 2019, İlim Dini İslâm/Eylül 2019, Tefekkür/Haziran 2020),⁴⁹ **Âl-i İmrân 3/103** (Hafızlık/Haziran 2009, Müslüman Azınlıklar/Temmuz 2010, Kardeşlik Ahlakı/Nisan 2012, İhtilaf ve Tefrika/Mayıs 2014),⁵⁰ **El-Kalem 68/4** (Ramazan/Ocak 1998, Kutlu Doğum/Mayıs 1998, Toplumsal Sorumluluk/Aralık 2007, Güzel Ahlak/Kasım 2020),⁵¹ **Hûd 11/61** (Tüketim Ahlakı/Temmuz 2011, Namazla Arınma/Ekim 2015, Güzel Ahlak/Kasım 2020, Medeniyet/Şubat 2016),⁵² **el-İsrâ 17/36** (Ahlak ve Bilgi Eksenli Dindarlık/Ağustos 2007, Dini Bilgi ve Ahlak/Mayıs 2008, Aydın Kimliği/Mart 2009, Medya ve Din/Ağustos 2015),⁵³ **el-Ahzâb 33/21**(Mevlid-i Nebi/ Kasım2017, Din Hizmetine Adanmış Ömürler/Ekim 2018, Hz. Peygamber ve Gençlik/Kasım2018, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik/Şubat 2019, Müslüman Şahsiyeti/Aralık 2019),⁵⁴ **el-Ahzâb 33/72** (Dini Bilgi ve Ahlak/Mayıs 2008, Vefakarlık/Haziran 2011, Çevre Ahlakı/Şubat 2018, Mükellef Varlık İnsan/Şubat 2020),⁵⁵ **el-Hucurât 49/10** (Kardeşlik Ahlakı ve Hukuku/Nisan 2012, Mevlid-i Nebi/Kasım 2017, Azınlıklar/Temmuz 2010, Gönüller Yapalım/Haziran 2016).⁵⁶

Sonuç

Diyanet İşleri Başkanlığı, kurulduğu tarihten bugünlere dini yayın hizmeti yürütmektedir. Başkanlığın dini yayın hizmetlerinin bir ayağını süreli yayımlar oluşturmaktadır. 1954 yılına dayanan Başkanlığın süreli yayın faaliyetinin uzun soluklu olanlarından biri Diyanet Aylık Dergidir. 22 Kasım 1968 yılında neşrine başlanan Diyanet

“(Bu adam mı,) yoksa âhiret kaygısıyla ve rabbinin rahmetine nâil olma ümidiyle gece vakitlerinde secde ederek, ayakta durarak kendini ibadete veren kişi mi (daha iyi)?” De ki: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu!” Doğrusu ancak akıl iz’an sahipleri bunu anlar.”

⁴⁹ “*“وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (31)“*” Ve Âdem’e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip “Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin” dedi.”

⁵⁰ *“وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (103)“* Hep birlikte Allah’ın ipine sınımsız yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirdi ve O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız.”

⁵¹ *“وَاللَّهُ لَعَلَىٰ خُلُقِ عَظِيمٍ (4)“* Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsin.”

⁵² *“وَالِي تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَعِفُّوه ثُمَّ تَوَبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ (61)“* Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Dedi ki: “Ey kaomim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden var etti ve size orayı mâmur hale getirme görevi verdi. O halde O’ndan mağfiret isteyin; sonra O’na tövbe edin. Şüphesiz rabbim yakındır, duaları kabul eder.”

⁵³ *“وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (36)“* Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.”

⁵⁴ *“لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (21)“* İçinizden Allah’ın lutfuna ve âhiret gününe umut bağlayanlar, Allah’ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resûlullah’ta güzel bir örneklik vardır.”

⁵⁵ *“بِزْ أَمَانَتِنَا عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَإِنَّهُنَّ أَمْوَالُنَا وَأَمْوَالُكُمْ وَإِن كُنْتُمْ لَتَوَلَّوْنَ اللَّهَ كَثِيرًا وَلَا تَتَّقُونَ اللَّهَ فَاعْلَمُوا (72)“* Biz emaneti göklere, yerküreye ve dağlara teklif ettik, ama onlar bunu yüklenmek istemediler, ondan korktular ve onu insan yükledi. Kuşkusuz insan çok zalim, çok bilgisizdir.”

⁵⁶ *“إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (10)“* Müminler ancak kardeşler, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin, Allah’a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız.”

Gazetesinin Ocak 1991'de hem şekil hem muhteva hem de isim olarak bir değişikliğe gidilerek neşredilen hali olan Diyanet Aylık Dergi, şüphesiz Başkanlığın süreli yayınlarının önemli bir unsurudur.

Ocak 1991'den günümüze aylık olarak yayımlanan ve Şubat 2021 tarihi itibarıyla 362 sayıya ulaşan Diyanet Aylık Dergide ilk sayısından itibaren Başyazı adıyla yayımlanan yazılar bulunmaktadır. Başyazılar bizzat Diyanet İşleri Başkanları tarafından kaleme alınan yazılardır. Başkanlığın en üst amiri Diyanet İşleri Başkanı'nın kaleme aldığı yazının, Başkan'ın "din hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması için gerekli tedbirleri alma, strateji, hedef ve performans kriterlerini belirleyip uygulanmasını temin etme ve Başkanlığın görev alanına giren konularda meydana gelen gelişmelere ve ihtiyaçlara göre birimlere görev vermekle" yükümlü tutulması itibarıyla Derginin en mühim kısımlarından olduğu şüphesizdir. Başkanlığın topluma vermek istediği mesajı en güçlü şekilde Diyanet İşleri Başkanı'nın dilinden verdiği aşikardır. Dolayısıyla Diyanet Aylık Dergide yer alan Başyazıların bizzat Diyanet İşleri Başkanı'nın gerek teşkilata gerek topluma mesajını içermesi bağlamında önemli olduğu açıktır.

Kur'an'ı Kerim Müslümanlar nezdinde tarih boyunca gerek mezhebi ve meşrebi yapılar gerek ilmi disiplinler gerekse dini ve sosyo-kültürel hayat açısından hiç şüphesiz ana müracaat kaynağıdır. Gerek Başkanlığın temel ilke ve hedefleri bağlamında gerek dini konularda Başkanlığın en yüksek karar ve danışma organı olan Din İşleri Yüksek Kurulunun görev ve yetkilerini tatad eden Kanun maddesinde yakın ifadelerle toplumu din konusunda aydınlatırken "dinin temel kaynakları Kur'an ve Sünnete dayalı sağlam bilgiyi esas almak, Müslümanların 14 asırlık dini tecrübesini göz önünde bulundurmak, modern hayatı ve insanlığın ortak birikimini de göz ardı etmemek" vb. hususlara dikkat çekildiği görülmektedir. Başkanlık da yürüttüğü hizmetlerde dinin ana kaynaklarına dayandığı hususunu vurguyla ifade etmektedir.

Diyanet Aylık Dergi ve Başyazılarının gündem konuları, Kanun'un Başkanlığa verdiği yükümlüklere göre tasnif edilerek incelendiğinde:

Diyanet Aylık Derginin 253 sayısının 13 gündemi (%4) iman esasları ve inanç konuları, 25 gündemi (%7) ibadetler, 15 gündemi (%4) ahlak, 32 gündemi (%9) birlik ve beraberlik, 268 gündemi ise (%76) dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konularla ilgili;

Diyanet Aylık Derginin 352 Başyazısı gündeminin, Dergi gündemlerindeki konu dağılımına yakın bir çerçevede 10 adeti (%3) iman esasları ve inanç konuları, 28 adeti (%8) ibadetler, 13 adeti (%3) ahlak, 31 adeti, (%9) birlik ve beraberlik, 270 adetinin ise (%77) dini sosyo-kültürel hayat ve aktüel konular hakkında olduğu görülmektedir.

Diyanet Aylık Dergi Başyazılarında, iman esasları ve inanç konuları hakkında 5, ibadetler ve ibadet hayatı konusunda 16, Dergi gündem ya da Başyazıda doğrudan ahlak kelimesinin kullanıldığı 14, birlik beraberlik konusunda 12, dini sosyo-kültürel hayat konusunda ise alt başlıklar dahil olmak üzere 87 dergi sayısında ayet-i kerimelere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Dergi Başyazılarında ayetlere; %5'ine iman esasları ve inanç konuları, %12'sine ibadet hayatı, %17'sine doğrudan ahlak başlığını içeren konuları, %8'ine birlik ve beraberlik, %58'ine ise dini sosyo-kültürel ve aktüel konularla ilgili olarak yer verildiği görülmektedir.

Bu veriler Başkanlığın topluma daha çok, ahlak ve dini sosyo-kültürel hayatla ilgili mesajlar ulaştırmak istediği hususunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığının hemen hemen her dönemde dünya ve ülkemizde yaşanan gelişmeleri ve bunların dini ve sosyo-kültürel hayata yansımalarını yakinen takip edip buna göre bir hizmet anlayışı geliştirme gayretinde olduğunu göstermektedir. Diyanet Aylık Dergi gündemlerinin %89'unun (seksen dokuz), Başyazı gündemlerinin yine % 89'unun (seksen dokuz) ve Başyazılarda yer verilen ayet-i kerimelerin %83'ünün (seksen üç), genel olarak ahlak kategorisinde değerlendirilecek şekilde ahlak, birlik ve beraberlik, dini sosyo-kültürel ve aktüel konularda olması bu durumu teyit etmektedir.

Kaynakça

- Abul, Lamia Levent. "Diyanet Gazetesi'nden Diyanet Aylık Dergi'ye". *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 28-33.
- Akyıldız, Ali. "Şer 'iyye ve Evkaf Vekâleti". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39: 7-8. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Akyüz, Niyazi – Gürsoy, Şahin – Çapçioğlu, İhsan. "Din İşlerinde Özgün Türk Deneyimi Diyanet'in Kurumsal Kimliği ve Güncel Değerlendirmeler". *Dinî Araştırmalar* 9/25 (2006), 31-42.
- Altıkulaç, Tayyar. *Zorlukları Aşarken*. 3 cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Genişletilmiş 3. Basım, 2016.
- Aytürk, Nihat – Çelik, Yaşar – Şahinaslan, Enver. "Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Tarihçesi". *Diyanet İlmî Dergi* 15/1 (1989), 31-66.
- Bardakoğlu, Ali. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 151-239. (Temmuz 2003 - Kasım 2010).
- Bardakoğlu, Ali. *21. Yüzyıl Türkiye'sinde Din ve Diyanet*. 2 Cilt. Der. Ömer Menekşe. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Bayar, Mustafa. "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Süreli Yayın Hizmetleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research* 8/36 (2015), 453-465.
- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Reisliği (Başkanlığı) 1341 (1925) Malî Yılı Bütçe Müzakereleri". *Diyanet İlmî Dergi* 36/1 (2000), 99-128.
- Bulut, Mehmet. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayın Faaliyetleri". *İslâmiyât* 4/1 (2001), 61-72.
- Bulut, Mehmet. "İlk Cumhuriyet Meclisinde Dini Yayıncılık Hakkında Tarihi Bir Karar". *Diyanet İlmî Dergi* 28/1 (1992), 139-149.
- Bulut, Mehmet. "Kuruluş Yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığının Yayın Hizmetleri". *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 1217.

- Bulut, Mehmet. "Şer'îye Vekâletinin Dinî Yayın Hizmetleri". *Diyanet İlmi Dergi* 30/1 (1994), 3-16.
- Büyüker, Kamil. "Mecmua'dan Dergiye Sırat-ı Müstakim'den Diyanet'e Süreli İslamî Yayıncılığa Dair Notlar". *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 18-23.
- Çakır, Rıdvan. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 148-150. (Nisan 2003 - Haziran 2003).
- DİB Kanun, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No. 633). *Resmî Gazete* 12038 (2 Temmuz 1965). Erişim 5 Şubat 2021. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.633.pdf>.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Süreli Yayınlar ve Kütüphaneler Daire Başkanlığı" (Erişim 23 Ocak 2021). <https://dergi.diyamet.gov.tr/index.php>.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü". Erişim 23 Ocak 2021. <https://diniyayinlar.diyamet.gov.tr/sayfa/53/tanitim>.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. "Temel İlke ve Hedefler". Erişim 23 Ocak 2021. <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//3/diyamet-isleri-baskanligi-temel-ilke-ve-hedefleri>.
- Erbaş, Ali. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 322-362. (Ekim 2017 - Şubat 2021).
- Görgülü, Faruk. "Dinî Dergicilik ve Süreli Yayınlarımız". *Diyanet Aylık Dergi* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 24-26.
- Görmez, Mehmet. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 240-319. (Aralık 2010 - Temmuz 2017).
- Görmez, Mehmet. "Sesli ve Görüntülü Yayıncılık Açısından Diyanet İşleri Başkanlığı". *II. Uluslararası Dinî Yayınlar Kongresi, Sesli - Görüntülü Dinî Yayıncılık*. 35-38. Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Gözaydın, İhtar. *Diyanet Türkiye Cumhuriyeti'nde Dinin Tanzimi*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim, 2009.
- Güler, Halit. "Dinî Yayıncılık ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları". *Diyanet İlmi Dergi* 29/2 (1993), 31-40.
- Kara, İsmail. "Cumhuriyet Dönemi Dinî Yayıncılığın Arka Plânı ve Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları". *Türkiye I. Dinî Yayınlar Kongresi*. 23-30. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.
- Kara, İsmail. "Din ile Devlet Arasında Sıkışmış Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 29-55.
- Keleş, Ekrem. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 320-321. (Ağustos 2017 - Eylül 2017).
- Köseoğlu, Bayram. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an, Meal ve Tefsir ile İlgili Yayınları ve Kur'an Kültürümüze Katkısı". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (2019), 817-836.

- Kur'an Yolu Meâli.* haz. Hayreddin Karaman - Mustafa Çağrı - İbrahim Kafi Dönmez - Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Basım, 2016.
- Kuruluşundan Günümüze Diyanet İşleri Başkanlığı Tarihçe-Teşkilat-Hizmet ve Faaliyetler (1924-1997).* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- Salman, Yüksel. "Dinî Yayıncılık Bağlamında Başkanlık Yayınları". *Diyanet Aylık Dergi.* 300 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015)2015), 6-11.
- Salman, Yüksel. "Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarında Kadın". *Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi-Kadın Konulu Dini Yayınlar -Tebliğler-Müzakereler.* 399-407. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- T.C. Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961, Kanun No: 334). *Resmî Gazete* 10859 (20 Temmuz 1961). Erişim 5 Şubat 2021. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf>.
- T.C. Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, Kanun No: 2709). *Resmî Gazete* 17863 (Mükerrer) (09.11.1982). Erişim 5 Şubat 2021. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf.
- Yazıcıoğlu, Mustafa Said. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 1-13. (Ocak 1991- Ocak 1992).
- Yılmaz, Mehmet Nuri. "Başyazı". *Diyanet Aylık Dergi* 14-147. (Şubat 1992- Mart 2003).
- Yılmaz, Mehmet Nuri. *Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz'ın Röportajları, Basın Açıklamaları, Sempozyum ve Panel Konuşmaları, Protokol Konuşmaları, Konferans ve Makaleleri.* Haz. Ali Yıldırım, Yusuf Ziya Yağcıoğlu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1995.

